

Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Bağlamında Türkiye - Mısır İlişkileri

Türkiye-Egypt relations in the context of delimitation of maritime jurisdiction areas in the eastern Mediterranean

Gökhan Topçu^a, Pınar Yürür^b, Arda Özkan^{*c}

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI:

10.33688/aucbd.1603101

Makale Geçmişi:

Geliş: 17.12.2024

Kabul: 08.04.2025

Anahtar Kelimeler:

Deniz hukuku

Doğu akdeniz

Deniz yetki alanları

Türkiye

Mısır

Öz

Denizler tarihin farklı dönemlerinde büyük deniz güçleri arasında savaflara sahne olmuştur. Bu savaşların en önemli sonuçlarından biri deniz hukukunun doğuşudur. Zamanla devletlerin denizlerin kullanımına ilişkin talepleri artış göstermiştir. Bu türden gelişmelerle düzenlenen deniz hukuku konferansları sonucunda 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ortaya çıkmıştır. Denizlerdeki faaliyet alanlarının genişlemesi ve dünyada artan enerji ihtiyaçlarıyla, diğer stratejik denizlerde olduğu gibi, Doğu Akdeniz’in de önemi giderek artmaya başlamıştır. Bu durum, Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının paylaşımı konusunu önemli hale getirmiş ve bu çalışmada bölgenin iki önemli devleti olan Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler deniz yetki alanları bağlamında ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, Doğu Akdeniz’de iki devletin hak ve menfaatleri temelinde hakkaniyete dayalı sonuçlara ulaşmak için bilimsel açılım sağlamak ve pro-aktif olarak izlenmesi gereken uygun yol haritasının tespit edilmesine katkı sağlamaktır. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, iki devlet arasındaki siyasi ilişkilerin yeniden tesis edildiği ve açık kapı diplomasisinin yürütüldüğü dönemin olumlu yönde devam edeceği öngörülmektedir.

Article Info

Research Article

DOI:

10.33688/aucbd.1603101

Article History:

Received: 17.12.2024

Accepted: 08.04.2025

Keywords:

Law of the sea

Eastern Mediterranean

Maritime jurisdiction

areas

Türkiye

Egypt

Abstract

The seas have been the scene of wars between major naval powers at different period of history. One of the most important results of these wars was the birth of maritime law. Over time, the demands of states regarding the use of the seas increased. As a result of such developments, the UNCLOS emerged in 1982 as a result of the conferences on the law of the sea. As a result of the expansion of the areas of activity in the seas and the increasing energy needs in the world, the importance of the Eastern Mediterranean, as in other strategic seas, has started to increase gradually. This situation has made the issue of the delimitation on the maritime areas in the region important and in this study, the relations between two important states of the region, Turkey and Egypt, are discussed in the context of maritime jurisdiction areas. The aim of the study is to provide an informative perspective and contribute to the determination of the suitable road map to be followed pro-actively in order to achieve results based on the equitable principles within the framework of the rights and interests of the two states. In the study, in which the content analysis method is used, it is predicted that the period in which political relations between the states are re-established and open-door diplomacy is carried out will continue in a positive direction.

***Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** ardaozkan83@hotmail.com

^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Muğla/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0002-6907-7431>

^b Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Muğla/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-8408-6187>

^c Ankara Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Lojistik Yönetimi Bölümü, Ankara/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0001-6369-0748>

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Due to its strategic location, the Eastern Mediterranean has hosted many civilizations in the history of the world and has had geopolitical importance in every period of history in the regional and global sense. For this reason, it has become a region where international conflicts and crises are frequently experienced. As a result of the exploration of hydrocarbon resources in maritime areas, the importance of this region has started to increase even more. In this sense, the hydrocarbon resources has brought additional geopolitical risks to the region. Türkiye, as one of the littoral states of the Eastern Mediterranean, is among the important states of the region due to its geostrategic position. Egypt is another significant littoral state. Indeed, Türkiye's relations with Egypt are of critical importance for Türkiye to maintain its position in the region and gain more gains. In this context, the geopolitics of the Eastern Mediterranean in bilateral relations is important for analyzing Türkiye-Egypt relations within the framework of the maritime jurisdiction areas in the region. On the basis of the relations between the two states, the maritime delimitation dispute has gained increasing importance in Turkish foreign policy in recent years and has become influential on the regional security environment.

2. Türkiye-Egypt Relations and the Importance of the Eastern Mediterranean

This section examines the recent relations of the two countries. After Abdel Fattah El-Sisi's military coup against Mohamed Morsi in Egypt in 2013, and Türkiye's harsh reaction to this situation, bilateral relations reached a breaking point. However, in 2021, a new turning point in bilateral relations was experienced. In this regard, exploratory talks were held in Cairo. The event that really led to a positive pivot in relations was the surprise meeting between the two heads of state during the opening ceremonies of the FIFA 2022 World Cup. This meeting started a new era in the normalization of relations between these states. In 2023, Egypt was among the states that reacted the fastest to the Kahramanmaraş earthquakes in Türkiye. The earthquake diplomacy that emerged in this context, the Egyptian Foreign Minister visited Türkiye.

In this environment where relations between the two countries were progressing positively, the Israeli-Palestinian War broke out on October 7, 2023. The negative effects of the war between the two neighboring countries and the scenarios for the spread of these conflicts forced Egypt to follow a very cautious foreign policy. Due to the positive course of relations, Türkiye's mediation role in the Israeli-Palestinian War and Egypt's deteriorating economy, there have been warm developments in relations recently. In this context, President Sisi visited his counterpart Erdoğan on September 4, 2024. Following the High Level Strategic Cooperation Council Meeting organized within the scope of the visit, a total of 17 agreements were signed. As a result, the normalization of Egypt's relations with Türkiye, one of the states with which Egypt has the highest economic relations, cannot be described as a coincidence. It is observed that Egypt has produced a pragmatic policy that prioritizes the interests of the country in this regard.

The relations between Türkiye and Egypt have historically been up and down. Therefore, the course of relations has either positively or negatively affected many areas between the two countries.

When the issue is considered in the context of the maritime jurisdiction areas in the Eastern Mediterranean, the relations have been negatively affected due to the poor relations in the last 10 years. Egypt, which is an important state in the Middle East and North Africa (MENA) due to its geopolitical position, its control of the Suez Canal, its area, population structure and the critical role it can play in the solutions to be found in terms of conflicts in the region, has unfortunately preferred to sign maritime border delimitation treaties with states other than Türkiye in its regional policies.

3. The Maritime Boundary Agreements Signed in the Eastern Mediterranean

With the exploration of hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean, especially since the 2000s, some littoral states started to sign bilateral agreements on the EEZ:

The Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC) and Egypt signed a delimitation agreement on February 17, 2003. This agreement is important as it is the first agreement on the maritime jurisdiction areas in the Eastern Mediterranean. The GCASC continued its attempts to legitimize its declared EEZ boundaries through bilateral agreements with Lebanon. On January 17, 2007, it signed an EEZ delimitation agreement with Lebanon. However, since the domestic legal process of this agreement has not been completed by Lebanon, it has not gained legal value. The GCASC and Israel signed a delimitation agreement on December 17, 2010. The agreement was ratified by the parliaments of both countries and notified to the UN on February 25, 2011.

Türkiye and the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) signed a continental shelf agreement in New York on September 21, 2011. Based on the fact that the TRNC, as a sovereign state (although not internationally recognized state), has maritime jurisdiction areas, the two states bilaterally delimited their maritime areas. The agreement was signed as a legal response to the GCASC's licensing of maritime areas in the south of the Cyprus in violation of international law and the subsequent notifications that the TRNC would start exploiting activities, ignoring its rights on the island. On November 27, 2019, Türkiye and the Libyan Government of National Accord signed an agreement on the delimitation of the continental shelf and EEZ in the Eastern Mediterranean. Both states ratified the agreement in their domestic laws and put it into force. The agreement was notified and registered with the UN on December 11, 2019.

Greece and Egypt signed an EEZ agreement on August 6, 2020. The agreement was ratified by the Egyptian and Greek parliaments in August 2020. Lebanon objected to this agreement signed between Israel and the GCASC in 2010 because it violated its EEZ, which it claimed belonged to it. The agreement was signed in 2022 to resolve this situation under the US mediation between Lebanon and Israel.

4. The Analysis of the Maritime Jurisdiction Dispute and the Eastern Mediterranean Basin

The exploration of hydrocarbon resources in the region has led to problems between the littoral states. In order to analyze these problems, the issue of maritime disputes between states has been evaluated within the scope of international law of the sea. In the event of disputes over the maritime jurisdiction areas, international courts make decisions by taking into account many principles according

to the law of the sea. It has been observed that these courts generally give more importance to geographical factors than other factors. The concept of “proportionality”, which first came to the fore in the North Sea Continental Shelf Cases in 1969, has been taken into account in almost all cases. The legal effect given to islands in delimitation has always been an important issue. When it comes to non-geographical and economic factors such as geological factors, they have been observed to play a secondary role.

Disputes over the sharing of maritime jurisdiction areas are among the serious problem areas in the Eastern Mediterranean. As it is known, developing technology enables the utilization of the seas at least as much as the land area. In other words, in terms of economic value, the sea and seabed are no longer different from lands. Recent explorations have made the region an important energy resource center. Littoral states as well as the organizations like EU and NATO and global actors such as the US, Russia and China are increasing their influence in the region. In order to reveal the underlying reasons for the emergence of the delimitation of the maritime areas between the states, the policies of Türkiye and Egypt, two important littoral states in this region, will be discussed.

5. The Policies of Türkiye and Egypt in the Context of the Maritime Jurisdiction Areas Dispute

Türkiye has the longest coastline in the Eastern Mediterranean and as a result of having the greatest geographical influence, Türkiye is legally the state that should benefit from the most maritime jurisdiction areas. As a result of the GCASC's unilateral declaration of EEZs by signing delimitation agreements in the region and the issuance of exploration licenses in these areas, Türkiye has pursued more active policies. In this context, Türkiye has made the Blue Homeland Doctrine, which covers the maritime areas in the Black Sea, the Mediterranean and the Aegean, a state policy. Türkiye has played a game-changing role in the region with its active policies and granted Turkish Petroleum Corporation (TPAO) licenses within its EEZ. It has carried out seismic research and exploiting activities in the licensed areas. The maritime boundary agreement signed by Türkiye and Libya, has led Greece to compromise on the theses it had been defending. This agreement, which is an important political achievement for Türkiye, has strengthened Türkiye's legal position in the region.

In 2015, a rich natural gas field was discovered in Egypt's EEZ in the so-called *Zohr*. This discovery has increased the importance of Egypt and the Eastern Mediterranean in the international natural gas market. Moreover, Egypt is in an important position to export natural gas extracted from the region together with Israel, thanks to its geopolitical position, energy transmission lines and storage facilities. Egypt stands out with its large reserves, unlike the GCASC, and its export infrastructure, unlike Israel. Egypt has well understood the importance of the explorations in *Zohr* and has created a new energy vision as a national policy. Egypt has taken giant steps to move from being an energy importer to an energy exporter. Egypt's geographical location has made it an important state in the energy equation in the region. Egypt's LNG facilities make it a key actor in the natural gas trade. Egypt reached a significant stage in natural gas production and exports in the 2000s. With the advantage of both its geography and LNG facilities, Egypt has become an actor in the natural gas market.

6. Conclusions

Turkiye and Egypt are both important states in the Eastern Mediterranean due to their geographical location. There are a few points that need to be emphasized by carefully analyzing what happened during the period when the relations between Turkiye and Egypt were almost severed. Turkiye is balancing its relations with the US and the West and also developing relations with countries such as Russia and China. Both Egypt and Turkiye are seeking a firm footing in the new multipolar world order. In order to reach a rational outcome in the Eastern Mediterranean, the reasonable policies need to be determined. The main problem in Turkiye-Egypt relations has been mutual trust. Therefore, diplomatic channels should always be kept open in relations between Turkiye and Egypt. Turkiye and Egypt should categorize the problems they face in the regional sense and produce policies based on state interests by preventing the association of one problem with another.

In conclusion, directly using law of the sea arguments to negotiate a delimitation agreement between Turkiye and Egypt will not be sufficient to achieve the desired outcome. According to the law of the sea, the most profitable option for Egypt in terms of maritime areas is to conclude a delimitation agreement with Turkiye. However, Egypt has signed the EEZ agreements with the GCASC and Greece. Therefore, incentives should be brought to the table with comprehensive proposals to resolve the impasse. Namely, Turkiye has a experienced seismic survey and exploiting fleet under TPAO. Mutual and bilateral long-term projections could increase the potential for a maritime boundary agreement between the two states.

1. Giriş

Doğu Akdeniz havzası, stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve hem bölgesel hem de küresel düzeyde jeopolitik öneme sahip olmuştur. Bu nedenle, bu bölge, uluslararası çatışma ve krizlerin sıklıkla yaşandığı bir bölge halini almıştır. Bölgesel deniz güvenlik ortamı, öteden beri bu deniz alanını çevreleyen ya da içinde bulunan kara parçalarında yaşanan sorunların deniz ortamına yansımaları ile biçimlenmektedir. Filistin ve Kıbrıs Sorunu, Lübnan İç Savaşı, Arap Baharı süreci, Libya ve Suriye'deki iç savaşlar Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarını on yıllardır güvensiz hale getirmekte ve istikrarsızlaştırmaktadır.

Deniz alanlarında hidrokarbon kaynaklarının keşfi, Doğu Akdeniz'in önemini artırmıştır. Doğu Akdeniz'de doğal gaz ve petrol arama çalışmaları 1960'lı yıllarda başlamış, ancak bölgenin uluslararası enerji pazarındaki önemi, 2000'li yıllardan sonra yapılan keşiflerle önemli ölçüde artmıştır. Bu anlamda, Doğu Akdeniz'de son yirmi yılda keşfedilen hidrokarbon kaynakları bölgeye jeopolitik riskler getirmiştir. Buradaki enerji kaynaklarını ekonomik değere dönüştürme isteği, kıyıdaş devletleri deniz yetki alanlarını hızla belirlemeye yöneltmiştir. Öte yandan, kıyıdaş olmayan küresel ve bölgesel aktörlerin kendi çıkarları doğrultusunda bölgeye angajmanı, bazı kıyıdaş devletler arasında ihtilafların ve bloklaşmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ağırlıklı olarak bölge devletlerinin anakara kaynaklı sorunlarının deniz alanlarına yansımalarıyla şekillenen Doğu Akdeniz'in bölgesel güvenlik ortamında, bu kez deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Bu sorun, 2020'li yıllara gelindiğinde Kıbrıs Sorunu ile karmaşık bir şekilde iç içe geçmiş, AB ve NATO üyesi ülkeler arasındaki gerilimi azaltmak amacıyla gündeme alınmış, ABD ve Rusya gibi küresel aktörlerin Doğu Akdeniz'e yönelik politikalarını etkilemiştir. Bu durum, havzadaki devletler arasında yakınlaşmalara veya kutuplaşmalara yol açmıştır (Avcı, 2021: 2).

Doğu Akdeniz'e kıyıdaş devletlerden biri olan Türkiye, jeostratejik konumu itibarıyla bölgenin önemli devletleri arasında yer almaktadır. Türkiye, Avrupa, Asya, Orta Doğu ve çevresindeki uluslararası anlaşmazlık ve krizlerde kilit rol oynama potansiyeline sahiptir. Üç kıtayı birbirine bağlayan ve önemli enerji koridorları üzerinde bulunan Türkiye'nin jeopolitik önemi uluslararası alanda geniş ölçüde tanınmaktadır. Tüm bunlarla birlikte, kendi siyasi coğrafyası ve dış politika parametreleri paralelinde yürütülen uzun vadeli bütünsel denizcilik stratejisi tam olarak belirleyememiştir (Özkan ve Kırval, 2023: 119). Bu nedenle, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de güvenliğini sağlaması giderek bir zorunluluk haline gelmiştir. Doğu Akdeniz'e kıyıdaş önemli devletlerden diğeri, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)'ne taraf olan Mısır'dır. 2024 yılı itibarıyla, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki mevcut pozisyonunu koruyarak daha fazla kazanım elde etmesi, Mısır ile ilişkilerinin stratejik önemini artırmaktadır. Bu kapsamda, Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması (DYAS) konusunda Türkiye ile Mısır ilişkilerini analiz etmek için Doğu Akdeniz havzasının jeopolitiği önem arz etmektedir.

Yukarıdaki tespit ve değerlendirmeler ışığında, bu çalışmanın temel araştırma sorusu aşağıdaki şekilde belirlenmiştir: Doğu Akdeniz'de DYAS bağlamında Türkiye ile Mısır ilişkilerinde diplomatik zorlukların aşılması ve geniş bir perspektifte diplomasi üretmek için Türkiye ve Mısır hangi politikaları izlemelidir? Çalışmanın literatüre ne yönde bir katkı sağlayabileceği dikkate alındığında, Türkiye ile

Mısır arasındaki ilişkiler temelinde Doğu Akdeniz deniz yetki alanları uyuşmazlığının özellikle son yıllarda Türk dış politikasında giderek önem kazanmasına ve bölgesel güvenlik ortamına etki eder bir duruma gelmesine karşın, literatürde bu uyuşmazlığa ilişkin araştırma sayısının artırılmasına yönelik bir ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışmada, Doğu Akdeniz’de DYAS konusunda Türkiye ve Mısır ilişkileri bağlamında bir değerlendirmeye literatüre güncel bir katkı sağlanması hedeflenmiştir. Doğu Akdeniz’de DYAS konusunun deniz hukuku kurallarına dayalı olarak tek taraflı çözümler yerine çok yönlü ve proaktif çözüm önerilerinin belirlenmesi de amaçlanmıştır.

Bu çalışmada konunun odağındaki Türkiye ve Mısır bağlamında Doğu Akdeniz’de DYAS sorununun deniz hukuku kapsamında nasıl yapıldığı hususunda bilgiler de sunulmuştur. Ayrıca, Türkiye ve Mısır ilişkilerini bu bölgede deniz yetki alanları uyuşmazlığı kapsamında anlaşılır kılmak için Doğu Akdeniz’de imzalanan ikili antlaşmalar incelenmiştir. Mısır’ın Doğu Akdeniz’deki jeopolitik önemi ve Türkiye ile Mısır ilişkileri ele alındıktan sonra, ilişkilerin yakınlaşması veya normalleşmesinin bir DYAS antlaşması imzalanma potansiyelini de artıracığı belirtilmiştir. Bu nedenle, başka hangi alanlarda ilişkilerin geliştirilebileceği ve Türkiye ile Mısır yakınlaşmasının Doğu Akdeniz’deki denklemini nasıl etkileyeceği hakkında değerlendirmelere yer verilmiştir. Türkiye’nin hak kaybına uğramaması için hukuki ve teknik önerilerde de bulunulmuştur. Son olarak, Doğu Akdeniz’de mevcut durumu analiz edebilmek için deniz yetki alanları uyuşmazlığı çerçevesinde Türkiye ve Mısır’ın Doğu Akdeniz politikaları incelenmiştir. Böylece, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin gelecek dönemdeki durumuna göre deniz yetki alanlarının her iki ülke lehinde belirlenmesine katkı sağlanması hedeflenmiştir.

2. Türkiye-Mısır İlişkileri ve Doğu Akdeniz Havzasının Önemi

Doğu Akdeniz bağlamında Türkiye ile Mısır arasındaki ilişkileri deniz hukuku ve enerji politikaları perspektifinden analiz edebilmek amacıyla, bu bölümde iki ülkenin 2013-2024 yılları arasındaki son dönemdeki ilişkileri incelenmiştir. Ardından iki ülke ilişkileri açısından Doğu Akdeniz havzasının önemine yönelik bir değerlendirme yapılmıştır.

2.1. Yakın Dönem Türkiye-Mısır İlişkileri (2013-2024)

Mısır’da 2013 yılında Genelkurmay Başkanı Abdülfettah El-Sisi, Muhammed Mursi’ye karşı gerçekleştirdiği askeri darbe ile ülke yönetimini eline geçirmiştir. Yapılan askeri darbeye en sert tepkiyi veren ülkelerden birinin Türkiye olması sebebiyle Türkiye ve Mısır ilişkileri kopma noktasına gelmiştir. Ancak, 2021 yılına gelindiğinde ikili ilişkilerde yeni bir dönüm noktası yaşanmaya başlamıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Mart 2021’de Türkiye ile Mısır arasında istihbarat ve dışişleri bakanlıkları düzeyinde temasların ön koşulsuz olarak başladığını açıklamıştır (Çavuşoğlu, 2021). Bu gelişmelerin ardından, Türkiye Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Sedat Önal ve Mısır Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Hamdi Sanad Loza başkanlığındaki heyetler, 5-6 Mayıs 2021 tarihlerinde Kahire’de bir araya gelmiştir. Görüşmeler istikşafî nitelikli Türkiye-Mısır istişareleri olarak tamamlanmıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, görüşmelerin samimi bir atmosferde ve kapsamlı bir içerikle gerçekleştirildiğini açıklamıştır. Görüşmelerde ikili ilişkilerin yanı sıra Libya, Suriye ve Irak’taki durum gibi bölgesel konular ele alınmıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, görüşmelerin samimi bir atmosferde ve kapsamlı bir içerikle gerçekleştirildiğini açıklamıştır. Görüşmelerde ikili ilişkilerin

yanı sıra Libya, Suriye ve Irak'taki durum gibi bölgesel konular da ele alınmıştır (Türkiye Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Mısır ve Türkiye ilişkilerinde olumlu bir eksen değişimine yol açan asıl olay, 21 Kasım 2022 tarihinde Katar'da düzenlenen FIFA 2022 Dünya Kupası açılışı sırasında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Cumhurbaşkanı Sisi sürpriz bir şekilde bir araya gelerek 45 dakikalık bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmenin Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin normalleşmesinde yeni bir dönem başlattığını söylemek yanlış olmayacaktır. İki ülke liderinin el sıkıştığı görüntüler T.C. Cumhurbaşkanlığı resmi sitesinden de servis edilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2022). Nitekim, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 28 Kasım 2022 tarihinde yaptığı basın toplantısında, Kahire ile tam diplomatik bağların kurulabileceği ve büyükelçilerin karşılıklı olarak yeniden atanabileceğini ifade etmiştir. Çavuşoğlu, iki ülkenin bakan yardımcıları arasındaki siyasi istişarelerin yakın zamanda tekrar düzenlenebileceğini ve büyükelçi ataması yapılabileceğini söylemiştir (Euro News, 2022).

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde 7,7 ve 7.6 büyüklüğünde art arda iki büyük deprem meydana gelmiştir. Bu iki deprem 11 ilde büyük bir felakete neden olmuş ve depremin seviyesi uluslararası yardım talebi gerektiren 4. Seviye olarak ilan edilmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı kentsel arama ve kurtarma alanında uluslararası yardım çağrısında bulunmuş, yardım çağrısı üzerine ülkeler Türkiye'ye yardıma koşmuştur. Nitekim, en hızlı reaksiyonu veren ülkeler arasında Mısır da yer almıştır. Bilindiği üzere, daha önce 1999 Marmara depremiyle birlikte Yunanistan ile ilişkilerde "Deprem Diplomasisi" adı altında bir normalleşme süreci yaşanmıştı. Benzer bir durum da Mısır ile Türkiye arasında deprem diplomasisi çerçevesinde Mısır Dışişleri Bakanı Sami Şükrü'nün Türkiye'ye resmi bir ziyaret düzenleyerek mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu ile deprem bölgesinde incelemelerde bulunmasıyla yaşanmıştır (BBC, 2023). Ziyaret kapsamında, her iki bakanın yaptığı açıklamalarda iki devlet ilişkilerinin hızla normalleşmeye devam edeceğine dair önemli mesajlar verilmiştir. Nihayetinde Türkiye ve Mısır 23 Temmuz 2023 tarihinde karşılıklı büyükelçi atamalarını yapmıştır.

Türkiye'de 28 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimini ikinci turda mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan kazanmıştır. Seçimin ardından dünya liderleri, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı kutlamak üzere ziyaretlerde bulunmuş ve telefon görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, Mısır Cumhurbaşkanı Sisi de mevkidaşını kutlamak üzere telefonla aramıştır. Mısır'ın Cumhurbaşkanlığı resmi internet sitesinde, "Cumhurbaşkanı Abdül Fettah El-Sisi, cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması ve yeni bir dönem için yeniden seçilmesi nedeniyle bugün Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile telefonla görüşmüştür" açıklaması yapılmıştır. İki cumhurbaşkanı, iki ülke ve halklarını birbirine bağlayan derin tarihi bağları teyit etmiş ve iki taraf arasındaki ilişkileri ve iş birliğini güçlendirme konusunda mutabık kalmıştır. İki ülkenin cumhurbaşkanı Türkiye ile Mısır arasındaki diplomatik ilişkileri bir an önce yükseltmeye ve büyükelçi alışverişinde bulunmaya karar vermiştir." açıklaması yapılmıştır (Egypt Presidency Official Website, 2023). Bu açıklamaların ardından, Türkiye'nin Kahire Maslahatgüzarı Büyükelçi Salih Mutlu Şen, Türkiye ile Mısır ilişkilerinin normale döndüğünü belirterek, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Mısır Cumhurbaşkanı Sisi'nin 3 ile 6 ay içinde bir zirvede bir araya gelebileceklerini açıklamıştır. Daha sonra Büyükelçi Şen, Erdoğan'ın Mısırlı mevkidaşı Sisi'yi Türkiye'ye davet ettiğini açıklamıştır (Şen, 2023).

İki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu bir seyir izlediği bu dönemde 7 Ekim 2023 tarihinde İsrail ile Filistin Savaşı meydana gelmiştir. Mısır, sınır komşusu iki ülke arasında çıkan savaşın olumsuz etkileri ve çatışmaların yayılma ihtimali nedeniyle oldukça temkinli bir dış politika izlemek zorunda kalmıştır. Bu durumda Mısır, ABD ve Batı ülkeleri ile olan ilişkilerin bozulmaması için diğer Arap ülkelerinin yaptığı gibi Filistin’e herhangi bir destek vermekten kaçınmıştır. Türkiye-Mısır ilişkilerinin olumlu yönde ilerlemesi, Türkiye’nin İsrail-Filistin Savaşı’nda arabuluculuk rolü oynama potansiyeli ve Mısır’ın giderek kötüleşen ekonomisi, son dönemde ilişkilerde sıcak gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanı Sisi 4 Eylül 2024 tarihinde mevkidaşı Erdoğan’ı ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, basın açıklamasında yaptığı konuşmada, Sisi’yi Türkiye’de ağırlamaktan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Sisi’nin Şubat 2024’te Kahire ziyaretlerinde büyük bir teveccüh gösterip, kendilerini çok sıcak ağırladığını belirten Erdoğan, Kahire ziyaretinin iki ülke ilişkilerinde yeni bir dönüm noktası olduğunu söylemiştir.

Sisi, Erdoğan ile görüşmesinde Türkiye ile Mısır arasındaki ilişkilerde karşılıklı koordinasyonun önemini vurgulamıştır. Ek olarak, özellikle bölgesel konuları beraber ele alarak insani krizlerin önüne geçme konusunda beraber çalışmaları gerektiği konusunda karar aldıklarını açıklamıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi, 2024). Bu ziyaret kapsamında düzenlenen Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Toplantısı sonrasında iki ülke arasında ilişkileri güçlendirmeye yönelik maliye, enerji, şehircilik ve sağlık gibi çeşitli alanlarda toplam 17 anlaşma imzalanmıştır (Anadolu Ajansı, 2024). Erdoğan, ticaret ve ekonominin iki ülke arasındaki işbirliğinin en önemli boyutunu oluşturduğunu ve Mısır ile enerji konusunda işbirliğinin de devam edeceğini ifade etmiştir.

İki ülke arasındaki ilişkilerin 2022 yılının sonlarında hızla normalleşmeye başlamasının ardında her iki ülke için de benzer nedenler bulunmaktadır. Mısır cephesinden bakıldığında, 21 Kasım 2022 tarihinde Katar’daki FIFA Dünya Kupası açılışında Sisi ve Erdoğan’ın görüşmesinden yaklaşık 20 gün önce, Mısır Lirası %25 değer kaybetmiştir. Dolar kuru 19’dan 24’e yükselmiş ve ülkede ekonomik kriz başlamıştır. 2023 yılına girildiğinde ise, Ocak ayı sonlarında Mısır Lirası tekrar % 25 değer kaybederek dolar kuru 24’den 30’a yükselmiştir (Aljazeera, 2023). Dolayısıyla, Mısır ciddi bir ekonomik kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde, Mısır’ın en fazla ticaret yaptığı ülkelerden biri olan Türkiye ile ilişkilerindeki normalleşme bir tesadüf olarak görülemez. Mısır’ın bu konuda ülke menfaatlerini önceleyen pragmatik bir şekilde politika ürettiği gözlemlenmektedir.

İkili ilişkilerin normalleşmesi meselesine Türkiye tarafından bakıldığında benzer bir durum söz konusudur. Türkiye, 2021 yılından itibaren ekonomik sorunlar ile karşılaşmış olup yüksek enflasyon ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Türkiye daha önce bir takım sorunlar yaşadığı Suudi Arabistan, BAE ve İsrail ile olan ilişkilerini normalleştirerek önemli adımlar atmıştı. Bu ülkeler ile aynı blok içerisinde hareket eden Mısır ile ilişkilerin normalleşmesi, gelişmelerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Gelecek dönemde ilişkilerin geliştirilmesinde mikro ve orta düzeydeki sorunların kısa vadede çözüme kavuşturulabileceği, Doğu Akdeniz’de DYAS ve Libya gibi makro düzeyde sorunların karşılıklı güven ortamının sağlanmasının ardından uzun vadede çözülebileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye ile Mısır arasındaki ilişkilerin kısa süreli de olsa altın çağını yaşadığı Mursi döneminde Doğu Akdeniz’de ortaya çıkan deniz yetki alanları uyuşmazlığı konusunda Türkiye ve Mısır’ın bölgede

en geniş deniz yetki alanı elde etmesine ilişkin bir sınırlandırma yapılmasının eşliğinden dönülmüştür. Mısır'da Cumhurbaşkanı Mursi'nin askeri darbe sonucunda yönetimden indirilerek Sisi'nin iktidarı ele almasının ardından bölgedeki durum tam tersi bir vaziyet halini almıştır. İkili ilişkilerin kısa süre içerisinde olumsuz yönde değişmesi Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları uyuşmazlığı konusunun da parametrelerini radikal bir şekilde değiştirmiştir. Uluslararası hukuk kurallarında değişiklik olmamasına rağmen, devlet yönetimindeki iktidar değişikliklerinin uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin parametreleri temelinden etkilediği dikkat çekmiştir. Nitekim, hükümet değişiklikleri olmasına rağmen, bölgede bulunan birçok devletin antlaşmalar yapması suretiyle deniz yetki alanları (karasuları, kıta sahanlığı ve MEB) sınırlarını belirlediği ve bu durumun dışında kalan diğer kıyıdaş devletler açısından Doğu Akdeniz havzasındaki cereyan eden uyuşmazlıkları çıkmaza sürüklediği görülmektedir.

2.2. İkili İlişkiler Açısından Doğu Akdeniz'in Önemi

Günümüzde deniz ve hava ulaşımı açısından önemini korumakla birlikte, Doğu Akdeniz havzası tarihin her döneminde çeşitli mücadelelere ve güç savaşlarına sahne olmuştur. Doğu Akdeniz, ekonomik, askeri, sosyal ve siyasi çıkarların çarpışma alanı olarak stratejik bir konuma sahiptir. Üç kıta ile çevrili bu bölge, çok sayıda medeniyetin çevresinde geliştiği ve göç yollarıyla kültürlerin dünyaya yayıldığı merkezi bir konumda bulunmaktadır. Nitekim, Doğu Akdeniz, Afrika, Asya ve Avrupa kıtalarının kesişim noktasında yer almaktadır.

Şekil 1. Doğu Akdeniz Sınırları

Kaynak: IHO, S-23 Names and Limits of Oceans and Seas

Akdeniz coğrafi konum açısından üç bölgeye ayrılmıştır (Paulos, 2023:2-4). Cebelitarık-Malta arasına “Batı Akdeniz”, Malta adası ile 27 derece doğu boylamı arasında kalan bölgeye “Orta Akdeniz”, bu boylamın doğusunda kalan bölgeye de “Doğu Akdeniz” adı verilmiştir (Yıldız ve Yaşar, 2012: 2). Yarı kapalı bir deniz olan Akdeniz, genel olarak Doğu ve Batı havzaları olmak üzere iki büyük havzadan oluşmaktadır. Doğu Akdeniz bölgesi, Batı Akdeniz'den Tunus'taki Bon Burnu ile İtalya'da Sicilya Adası'nın batıya uzanan ucunda Lilibeo Burnu arasında çizilen hat ile ayrılmaktadır (IHO, 2002: 15).

Tıpkı Orta Doğu teriminde olduğu gibi, Doğu Akdeniz olarak adlandırılan bölgenin de ortak kabul görmüş bir sınırı bulunmamaktadır. Bu bağlamda, geniş kapsamlı bir açıklamayla, Doğu Akdeniz, Tunus’un Bon Burnu ile Sicilya adasının batısındaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusunda kalan bölge olarak tanımlanabilir. Buna göre, Doğu Akdeniz havzası, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya, KKTC, GKRY’nin yanında İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna Hersek, Karadağ, Arnavutluk ve Tunus’u da kapsamaktadır (Yıldız, 2008: 4).

Yerleşim için elverişli olması ve topraklarının verimliliği, önemli medeniyetlerin bu bölgede ortaya çıkmasına neden olmuştur (Braudel, 2002: 30-32). Bu nedenle, tarihin farklı zaman aralıklarında büyük savaşlara sahne olan Doğu Akdeniz, birçok tarihçi ve yazarın “Verimli Hilal” (*Fertile Crescent*) dedikleri bölgede yer almaktadır (Pipes, 1990: 15). Nitekim, Doğu Akdeniz, Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusu’na, Süveyş Kanalı ile Hint Okyanusu’na ve Türk Boğazları üzerinden Karadeniz’e ulaşan deniz yollarının kesişim noktasıdır. Bu konumu, dünya deniz ticaretinin önemli bir bölümünün buradan geçmesini sağlamaktadır (Turhan, 2016: 20-21). Akdeniz’de yılda ortalama 220.000’den fazla gemi seyir halinde bulunmakta, dünya denizlerinin sadece % 1’ini kapsayan bir deniz alanı olmasına rağmen dünya deniz trafiğinin 1/3’ü Akdeniz’de gerçekleşmektedir (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, 2025: 66). Bu ticari trafiğin yanında NATO’nun Düğüm Noktası (*Choke Point*) olarak isimlendirdiği Türk Boğazları, Süveyş Kanalı, Sicilya Kanalı ve Cebelitarık Boğazı Akdeniz bölgesinde bulunmaktadır. Bu düğüm noktaları doğal olarak Doğu Akdeniz’in stratejik önemini artırmaktadır.

Doğu Akdeniz’de enerji haritasına baktığımızda, Doğu Akdeniz bölgesinin tarihsel hidrokarbon üretiminin büyük çoğunluğunun Nil Delta Havzası, Batı Arap illeri ve Zagros Dağları bölgesinden meydana gelen (Kıbrıs Havzası, Libya Havzası, Latakia Havzası, Levant Havzası, Nil Delta Havzası, Batı Arap İlleri ve Zagros Dağları Bölgesi) bir coğrafyayı kapsayan sekiz önemli havzadan oluştuğu ve bugün en büyük odak noktasının Levant Havzası olduğu ifade edilmektedir (US Energy Information Administration, 2013: 1-2). ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi tarafından yayınlanan rapora göre, Kıbrıs, Lübnan, Suriye ve İsrail arasında kalan bölge olan Levant Havzasında 3,45 trilyon metreküp doğal gaz ve 1,7 milyar varil petrol bulunduğu tahmin edilmektedir (US Geological Survey, 2010). Mısır, Filistin, İsrail, Lübnan, Suriye ve Kıbrıs’ın deniz yetki alanlarının belirli bir kısmında ve Filistin karasularında önemli keşifler olmasına rağmen doğal gaz kaynaklarının büyük çoğunluğu İsrail ve Mısır karasularında yer almaktadır (US Energy Information Administration, 2013: 23). Doğu Akdeniz’in barındırdığı hidrokarbon enerji kaynakları hakkında değerlendirmelerin artış göstermesiyle birlikte, ileride daha sağlıklı tahminlerin yapılması mümkün hale gelecektir. Benzer şekilde Nil Delta Havzasında yaklaşık 1,8 milyar varil petrol, 6,3 trilyon metreküp doğal gaz; Kıbrıs çevresinde 8 milyar varil petrol ve Girit’in güney ve güneydoğusunda bulunan Heredot bölgesinde 3,5 trilyon metreküplük doğal gaz bulunduğu tahmin edilmektedir (Yaycı, 2012: 11).

Doğu Akdeniz havzasında son yirmi yılda deniz alanlarında keşfedilen enerji kaynaklarının ortaya çıkmasıyla bu bölge kıyıdaş ülkeler açısından hayati öneme haiz bir hale gelmiştir. Kıyıdaş devletlerden biri olan Mısır için de bu bölgenin önemi giderek artmıştır. Mısır, jeopolitik konumu, Süveyş Kanalı üzerindeki kontrolü, yüzölçümü ve nüfus yapısı gibi özellikleriyle Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da önemli bir devlettir. Ayrıca, bölgede uzun süredir devam eden çatışmalara yönelik çözüm arayışlarında kritik bir rol oynamaktadır (Telci, 2020: 158-159). Fakat, bu bölgenin anahtar devleti

konumunda bulunan, dünyanın en önemli deniz ticaret yolları üzerinde olan, İsrail'in komşusu ve Nil gibi büyük bir su yolundan beslenen Mısır, hem iç siyasi hayatı hem de dış sorunlarını esaslı olarak çözüme kavuşturmuş değildir (Özkan, 2020: 842). Bu sorunlar nedeniyle Mısır'ın Filistin Sorununda koşulsuz olarak Filistin'e verdiği destek konusunda yumuşayarak ani bir makas değişikliği ile İsrail ile Camp David Antlaşması'nı imzalayarak diğer Arap devletlerinin büyük tepkisine rağmen İsrail'i resmen tanıyan ilk Arap devleti olması örneğinde olduğu gibi, tarihsel süreç içerisinde Mısır, izlediği politikalarda keskin değişikliklere gidebildiğine tanıklık edilmiştir (Cleveland, 2008).

Görüldüğü gibi, Türkiye ile Mısır ilişkileri tarihsel süreçte inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Bu seyir iki ülke arasındaki politik, siyasi, ekonomik ve askeri birçok alanı olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Doğu Akdeniz bağlamında konu ele alındığında, özellikle son 10 yıldaki ikili ilişkilerin oldukça zayıflayarak kötü bir duruma gelmesinden dolayı Doğu Akdeniz özelinde de ikili ilişkiler olumsuz seyir almıştır. Bu nedenle, Mısır Doğu Akdeniz politikalarında kıyıdaş ülkeler bağlamında Türkiye dışındaki ülkeler ile çeşitli deniz alanlarını sınırlama antlaşmaları imzalama yolunu tercih etmiştir. Doğu Akdeniz'de DYAS bağlamında durumu analiz edebilmek için bugüne kadar yapılan antlaşmaların incelenmesi faydalı olacaktır.

3. Doğu Akdeniz'de İmzalanan DYAS Antlaşmaları

Doğu Akdeniz'de özellikle zengin hidrokarbon yataklarının keşfiyle birlikte bölgede yer alan devletler kendi aralarında DYAS'a yönelik ikili antlaşmalar imzalama yoluna gitmiştir. GKRY, Yunanistan, Mısır ve İsrail'den oluşan blok, 2003 yılından itibaren aralarında anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Diğer taraftan, 2019 yılında Türkiye ve Libya arasında imzalanan deniz yetki alanı antlaşmasından sonra iki ülke yakınlaşmaya başlamıştır. 2023 yılı itibarıyla karşılıklı iki blok göze çarpmaktadır. Lübnan ve Suriye gibi diğer kıyıdaş devletler ise iç karışıklıklar nedeniyle tarafsız bir pozisyon benimsemiştir. Takip eden kısımda Doğu Akdeniz'de izlenen politikaları daha anlaşılır kılmak için devletler arasında imzalanmış olan antlaşmalar kronolojik sıraya göre incelenecektir.

3.1. GKRY ve Mısır MEB Antlaşması

GKRY ve Mısır 17 Şubat 2003 tarihinde bir MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır (UN Delimitation Treaties Infobase, 2003:1-2). MEB sınırları Şekil 2'de gösterilen bu antlaşma, her iki devletin meclisleri tarafından onaylandıktan sonra, 7 Mart 2004 tarihinde BM'ye bildirilmiştir. Bu antlaşma, Doğu Akdeniz'de yapılan ilk deniz yetki alanı sınırlandırılması özelliği taşıması nedeniyle önemlidir. Buna karşılık, Türkiye, kapalı veya yarı kapalı denizlere kıyısı olan devletlerin, haklarını kullanma ve görevlerini yerine getirme konusunda iş birliği yapma yükümlülüğü olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, aynı notada GKRY'nin adada hukuken tek bir otoritenin olmadığını yineleyerek ada üzerinde KKTC'nin de hakları bulunduğunu özellikle vurgulamıştır. Bu nota Kıbrıs bağlamında DYAS konusunun sadece deniz hukukuna göre yapılamayacağının bir göstergesi olmuştur.

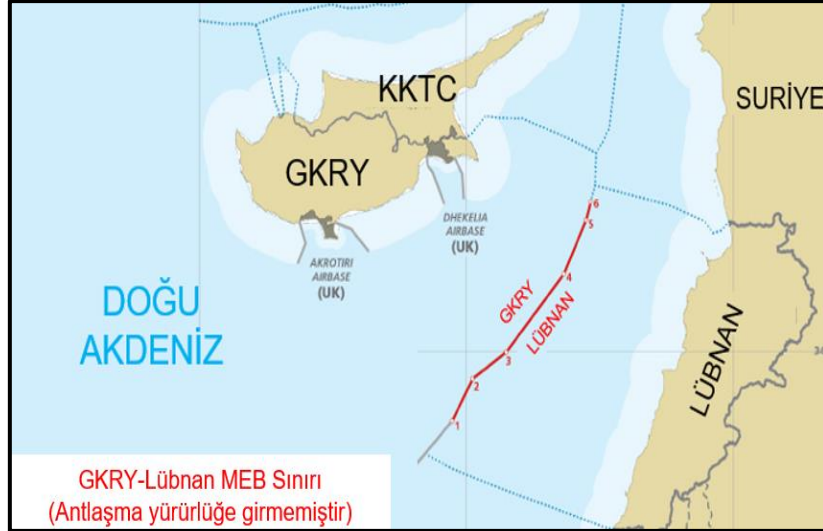

Şekil 2. GKRY’nin Mısır ile İmzaladığı MEB Anlaşması

Kaynak: UN Delimitation Treaties Infobase, 2003: 1-2

3.2. GKRY ve Lübnan MEB Antlaşması

GKRY, ilan ettiği MEB sınırlarını ikili anlaşmalar yapmak suretiyle meşrulaştırma girişimlerini Lübnan devletiyle de sürdürmüştür. 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan ile MEB Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır (Şekil 3). Ancak, bu antlaşmanın iç hukuk süreci Lübnan tarafından tamamlanmadığından antlaşma yürürlüğe girmemiştir. Bununla beraber, Lübnan’da istikrarsızlık sürecinin devam etmesinden dolayı MEB antlaşmasının yürürlüğe girmesinin zayıf bir ihtimal olacağı değerlendirilmektedir.

Şekil 3. GKRY’nin Lübnan ile İmzaladığı MEB Anlaşması

Kaynak: Sovereignlimits, 2007

3.3. GKRY ve İsrail MEB Antlaşması

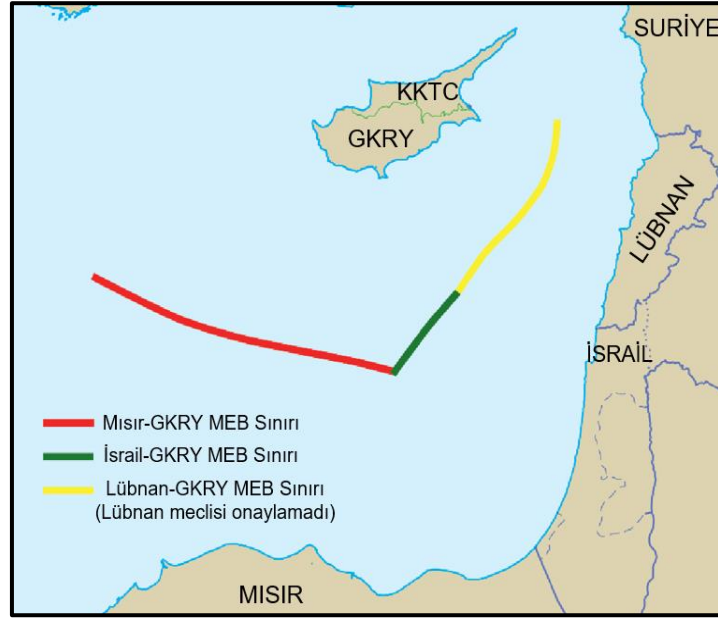
GKRY ve İsrail 17 Aralık 2010 tarihinde ortay hat (eşit uzaklık ilkesi) temeline dayalı MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. MEB sınırları Şekil 4'te gösterilen antlaşma her iki devletin meclisleri tarafından onaylandıktan sonra 25 Şubat 2011 tarihinde BM'ye bildirilmiştir (UN Treaty Collection, 2010).

Şekil 4. GKRY'nin İsrail ile imzaladığı MEB Antlaşması

Kaynak: UN Treaty Collection, 2010

GKRY tarafından sırasıyla Mısır, Lübnan (onaylanmadığı için hukuki değildir) ve İsrail ile imzalanan MEB antlaşmalarına ait sınırları gösteren harita Şekil 5'te gösterilmiştir. GKRY söz konusu MEB sınırlandırma antlaşması imzalayarak Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını kendi çıkarlarına uygun olarak dizayn etmek amacıyla aktif bir siyaset izlemiştir. Şöyle ki, GKRY, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanı uyuşmazlığı sorununun ortaya çıkmasına neden olan ilk ülkedir. GKRY, AB üyeliğinin sağladığı destekle, Doğu Akdeniz'deki politikalarını Türkiye'ye karşı bir strateji çerçevesinde sürdürmektedir.

Şekil 5. GKRY’nin İmzaladığı MEB Anlaşmaları

Kaynak: Gürel vd., 2013: 15

3.4. Türkiye ve KKTC Kıta Sahanlığı Antlaşması

Türkiye ve KKTC, New York’ta 21 Eylül 2011 tarihinde sınırları Şekil 6’da gösterilen kıta sahanlığının sınırlandırılmasına yönelik bir antlaşma imzalamışlardır. KKTC’nin deniz yetki alanlarına sahip olması temelinde iki devlet karşılıklı olarak deniz yetki alanlarını sınırlandırmışlardır. Bu antlaşma GKRY’nin adanın güneyinde KKTC’nin ada üzerinde bulunan haklarını görmezden gelerek sondaj faaliyetlerine başlayacağı bildirimlerine karşı hukuki bir cevap olarak imzalanmıştır.

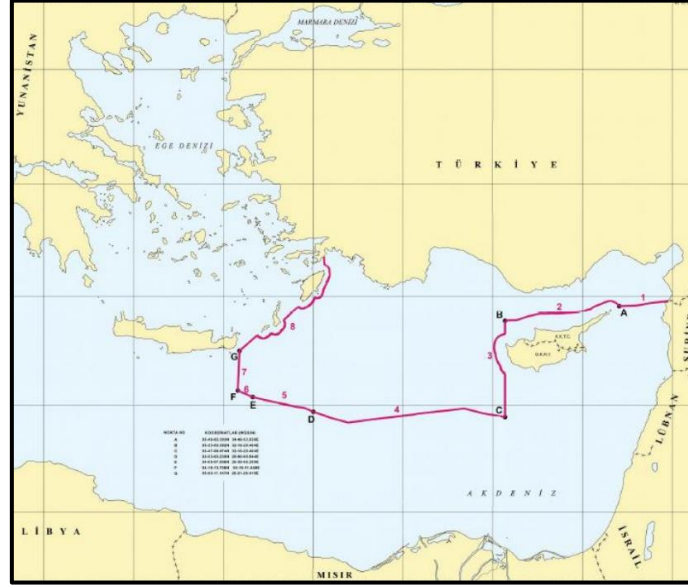

Şekil 6. Türkiye ve KKTC Kıta Sahanlığı Antlaşması Sınırı

Kaynak: Gürel vd., 2013: 15

3.5. Türkiye ve Libya Mutabakat Muhtırası

Türkiye ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti, 27 Kasım 2019 tarihinde Doğu Akdeniz’de Kıta Sahanlığı ve MEB sınırlarını belirleyen bir antlaşma imzalamıştır. Her iki devlet iç hukuklarında antlaşmayı onaylayarak yürürlüğe koymuştur (UN Treaty Collection, 2019). Mutabakat muhtırası 11 Aralık 2019 tarihinde BM’ye bildirilerek tescil edilmiştir. Mutabakat Muhtırası ile iki ülke arasındaki deniz alanları, uluslararası hukuka uygun olarak hakkaniyet prensipleri doğrultusunda sınırlandırılmıştır (Kuran, 2021: 302).

Şekil 7. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanları

Kaynak: UN Treaty Database, 2020:3

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile imzaladığı antlaşma dahil olmak üzere bugüne kadar imzaladığı anlaşmalar ve yaptığı resmi bildirimler sonucunda oluşan Türk deniz yetki alanları Şekil 7'de gösterilmiştir. Türkiye ve Libya arasında imzalanan bu antlaşma ve iki ülke arasındaki işbirliği, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki gücünü olumlu yönde etkilediği gibi Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin de Libya'daki konumunu güçlendirmiştir. Bu işbirliğini bölgedeki enerji çıkarlarına ciddi tehdit olarak algılayan başta Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır ile Libya'daki kazançları riske giren diğer ülkeler Libya-Türkiye mutabakatına tepki göstermiştir (Parlar, 2022:88).

3.6. Yunanistan ve Mısır MEB Antlaşması

Yunanistan ile Mısır, 6 Ağustos 2020 tarihinde Kahire'de MEB Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır. Söz konusu Antlaşma Ağustos 2020'de Mısır ve Yunanistan meclisleri tarafından onaylanmıştır (Ekathimerini, 2020). Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias, Yunanistan ile Mısır MEB Antlaşması ile Türkiye ile Libya arasındaki deniz yetki alanları sınırlandırılmasına ilişkin Mutabakat Muhtırasının hukuken geçersiz olduğunu ve çöpe atıldığı iddialarında bulunmuştur (Dendias, 2020). Yunanistan ile Mısır arasında imzalanan MEB antlaşmasına yönelik Mısır'lı akademisyenler de çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Bu Antlaşma'yı olumlu olarak görenler, bunun son yıllarda büyük hidrokarbon yataklarının keşfedildiği Doğu Akdeniz'de geniş bir deniz alanına erişmesine izin veren

yasadışı Türkiye - Libya anlaşmasına bir yanıt olarak imzalandığı yönünde görüş bildirilmiştir (Fahmy, 2020: 135). Yunanistan ve Mısır arasında imzalanan anlaşmanın Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarına ilişkin iddialarını da etkilediği görülmektedir. Yunanistan Doğu Akdeniz’de adaların deniz yetki alanlarına sahip olduğunu ve bunun da ortay hat (eşit uzaklık) yöntemi ile belirlenmesi gerektiği iddia etmektedir. Yunanistan bu antlaşma ile adaların da deniz yetki alanlarına sahip olduğu ilişkin iddiasını desteklemiş görünmektedir. Nitekim, Antlaşma sınırları Yunanistan anakarası kıyıları ile Mısır kıyıları arasında değil, Yunanistan’ın Girit, Çoban, Kerpe, Rodos adalarının kıyıları (28 derece Doğu boylamına kadar) ile Mısır kıyıları esas alınarak çizildiği takip edilmiştir. Ancak, Yunanistan Türkiye-Libya arasında akdedilen DYAS antlaşmasına karşılık verebilmek adına Mısır ile imzalamış olduğu antlaşma katı bir ortay hat (eşit uzaklık) yöntemi ile sınır belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilmemiştir. Anlaşma sonucunda sınırlandırılan alanın 9/11 oranında Mısır lehine olduğu görülmektedir (Yiallourides, 2020). Ayrıca Mısır söz konusu antlaşmayı 28⁰ Doğu boylamına kadar olan kısmında imzalamıştır. Diğer bir deyişle, Doğu Akdeniz’de Yunanistan tezlerinin önemli bir noktasını teşkil eden Meis adasının Mısır tarafından dikkate alınmadığı görülmektedir.

Şekil 8. Yunanistan ve Mısır MEB Sınırlandırma Antlaşması Sınırları

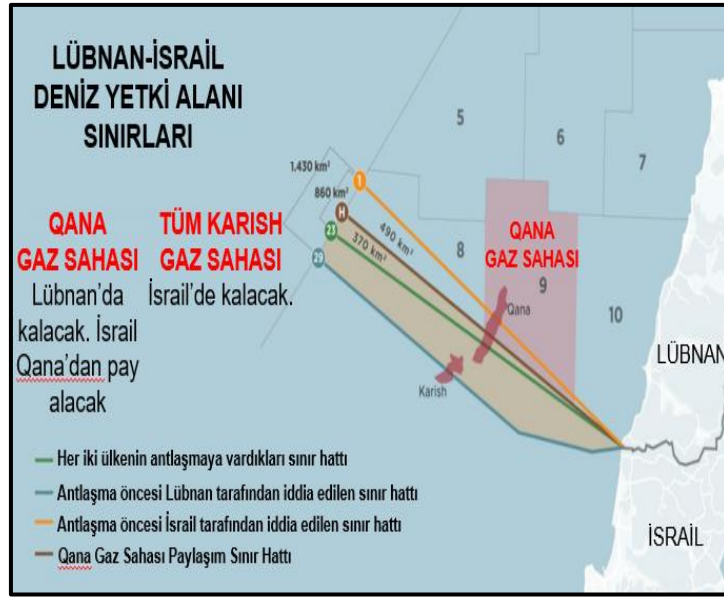
Kaynak: UN Treaty Collection, 2020

Sonuç olarak, Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında büyük önem verdiği Meis Adası’nın antlaşmaya dahil edilmemesi hususu ve Mısır’ın Türkiye’nin deniz yetki alanları bulunduğu bu bölgenin (28⁰ doğu boylamı doğusunda) antlaşmada bulunmaması, Türkiye ile ileride imzalanabilecek bir sınırlama anlaşması haklarını saklı tuttuğu şeklinde yorumlanmaktadır.

3.7. İsrail ve Lübnan MEB Antlaşması

İsrail ve Lübnan, teknik olarak savaş halinde olan ve diplomatik ilişkileri bulunmayan iki devlettir. Lübnan, İsrail’i bir devlet olarak tanımamaktadır. Ancak, iki komşu ülkenin birbiriyle ilişki kurması kaçınılmazdır. Nitekim, iki devlet arasındaki ilişkiler arabuluculuk yöntemi ile genellikle ABD tarafından yürütülmektedir.

Lübnan; İsrail ve GKRY arasında 17 Aralık 2010 tarihinde imzalanan MEB Antlaşması'na, kendisine ait olduğunu öne sürdüğü MEB'i ihlal ettiği gerekçesiyle itiraz etmiştir (Manoli, 2020:25). Bu nedenle, iki ülke arasında ihtilaf ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan ihtilafı ortadan kaldırmak için ABD arabuluculuk yapmıştır. Fakat, 2010-2012 yılları arasında Frederick Hoff, 2013'te Amos Hochstein ve 2018'de David Satterfield arabuluculuğunda yapılan girişimlerden herhangi bir sonuç alınamamıştır (Acer ve Şimşek, 2020:11). Nihayet, 2019 yılında Satterfield'in yerine göreve gelen David Kenneth Schenker arabuluculuğunda İsrail ile Lübnan arasında 2020 yılında sınırları Şekil 9'da gösterilen bir antlaşma imzalanmıştır (Pompeo, 2020).

Şekil 9. İsrail ve Lübnan Arasında İhtilaf Bulunan Bölge

Kaynak: Arab Center Washington DC: 2022

4. Deniz Yetki Alanlarına İlişkin Bir Analiz ve Doğu Akdeniz Havzası

Soğuk Savaş döneminin ardından uluslararası sistemde yapısal değişiklikler ortaya çıkmıştır. Küreselleşme olgusunun hız kazandığı bu dönemde, klasik uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan devlet dışında yeni aktörler de önem kazanmaya başlamıştır. Büyük devletler, ideolojiyi geri planda bırakarak ekonomik nedenlere dayalı yeni ittifaklar arayışına girmiştir. Ayrıca, bölgesel entegrasyonlar bu dönemde keskinleşmiştir (Yürür, 2016: 3). İttifak arayışları ve bölgesel entegrasyonların yoğunlaştığı bölgelerden biri de Doğu Akdeniz olmuştur. Hidrokarbon kaynaklarının keşfi, Doğu Akdeniz'in stratejik önemini artırmıştır. Yapılan enerji keşifleri ve araştırmaların ortaya çıkardığı durum, bölgedeki deniz yetki alanlarının paylaşımı konusunda sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Doğu Akdeniz'de bu sorunların analiz edilebilmesi için öncelikle deniz yetki alanları uyuşmazlığı konusu değerlendirilmiştir.

Devletler arasında DYAS konusunda ihtilaflar ortaya çıkması durumunda uluslararası yargı ve hakemlik mahkemeleri uluslararası deniz hukukuna göre birçok prensibi göz önünde bulundurarak kararlar almaktadır. Söz konusu mahkemelerin coğrafi faktörlere diğer faktörlerden daha fazla önem verdiği gözlemlenmektedir (Scovazzi, 2000: 286). Özellikle, kıyıların durumu, deniz sınırlarının

belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır (Arbitration, 1977: 57). Örneğin, Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı davalarında gündeme gelen orantılılık kavramı (ICJ, 1969: 20) neredeyse tüm yargılamalarda dikkate alınmıştır. Sınırlandırmada adalara verilen hukuki etki, her zaman önemli bir husus olmuştur. Adaların durumuna ilişkin içtihat hukuku incelendiğinde, mahkemelerin farklı kararlar verdiği görülmektedir. Bazı davalarda adalara tam etki tanınırken, bazı davalarda hiç etki tanınmamış ya da kısmi etki tanınmıştır (Tanaka, 2015: 204-205). Jeolojik ve jeomorfolojik ve ekonomik faktörler DYAS sürecinde ikincil rol oynamaktadır (Highet, 1993: 35). Diğer taraftan, tarafların davranışları ve tarihi haklar, uluslararası yargı ve hakem mahkemeleri tarafından nadiren dikkate alınmıştır. Seyir faktörleri istisnai olarak yalnızca Eritre/Yemen ve Guyana/Surinam (Tanaka, 2015:213) davalarında dikkate alınmıştır. Güvenlik ve çevresel faktörler ise tamamen reddedilmese de, uluslararası mahkemeler tarafından hiçbir zaman dikkate alınmamıştır.

Temel bir sınırlandırma kuralının belirlenmesi, genel hukuki çerçevenin tesis edilmesi açısından önemli olmasına rağmen somut uyuşmazlıkların hukuk kuralları çerçevesinde çözümünü sağlamak için yeterli değildir. Sınırlandırma kuralları, ister uluslararası anlaşmalarda ister yapılagelmiş kurallarda yer alsın, somut sınıflandırma prensiplerini içermeyebilir. Bununla beraber, sınırlandırmalarda uygulanacak sınırlandırma yönteminin neler olduğuna ilişkin uluslararası hukukta açık hükümler yoktur (Acer, 2021: 31-32). Böylece deniz hukuku kurallarının devlet uygulamasından ve hukuki görüşten bağımsız bir şekilde uluslararası yargı ve hakemlik mahkemeleri içtihatları yoluyla geliştirildiği görülmektedir. UAD Statüsü’nün 38. maddesi uyarınca, yargı kararları hukukun yalnızca ikincil kaynaklarıdır. Ancak, UAD ve hakemlik mahkemelerinin verdikleri kararlarla DYAS hukukunun oluşturulmakta ve geliştirilmekte olduğu söylenebilir.

Hakkaniyet ilkelerinin DYAS hukukunun merkezinde yer aldığına şüphe yoktur. Ancak, deniz hukukunda DYAS konusu öngörülebilirlik ve esneklik arasında zorlandığı görülmüştür. Uluslararası yargı ve hakem mahkemeleri, her dava için ayrı karar verme yaklaşımından uzaklaşmıştır. Buna bağlı olarak belirli yöntemlerle adil sonuçlar elde etmeye odaklanmaktadır. Mahkemeler ilk olarak geçici eşit mesafe çizgisini belirleyerek, daha sonra hakkaniyete uygun bir sonuç elde etmek için geçici çizgide bir değişikliğin yapılmasını gerektirecek ilgili veya özel koşulların (*relevant circumstances*) var olup olmadığını değerlendirmektedir. Sonrasında orantılılık kriterine göre değerlendirmelerin yapılması ile nihai sınırların belirlendiği bir yöntemi tercih etmektedir.

DYAS konusunda uluslararası yargı kuruluşlarının verdikleri kararlardan oluşan içtihat hukuku çerçevesinde birtakım özel kuralların geliştirildiği görülmektedir. Ayrıca, gelişen teknoloji, denizlerden ve deniz dibinden en az kara kadar faydalanmaya olanak sağlamaktadır. Bir başka deyişle, ekonomik değer olarak toprak ile deniz ve deniz dibinin farkı kalmamıştır. Karada doğal kaynaklar azaldığı için denizde bulunan kaynaklara duyulan ihtiyaç daha çok artmıştır (Tekinalp, 2019: 258). Bütün bunlar neticesinde deniz hukukunun geçmişte olduğu gibi gelecekte de değişime uğrayarak geliştirileceği aşîkârdır. Deniz hukukunda meydana gelebilecek değişimler, üç tarafı denizlerle çevrili bir kıyı devleti olan Türkiye’yi de etkileyecektir.

Dünyada gelişen teknolojiler, artan küresel enerji ihtiyaçları ile Türkiye’nin de kıyıdaş olduğu Doğu Akdeniz havzasında yer alan devletlerin çıkarları, bu bölgede yeni hidrokarbon kaynaklarının

araştırılması ve keşfedilmesi çalışmalarının hızlanmasına neden olmuştur. Bölgede yapılan son keşifler, esas olarak Doğu Akdeniz'i yakın dönemde önemli enerji kaynağı merkezi haline getirmiştir. Ancak, enerji kaynaklarının keşfi, kıyıdaş devletler adına zaman, boyut ve yoğunluk bakımından yeni ortaya çıkan anlaşmazlıklara neden olmuştur. Bu yeni çatışma alanları, ülkeler arasında uzun zamandır süren Kıbrıs, İsrail-Filistin sorunları gibi eski anlaşmazlıkları derinleştirmekte ve bu anlaşmazlıkları daha da çözümsüz hale getirmektedir. Bu bağlamda, yeni anlaşmazlıklar, Suriye'deki iç savaş, Libya'daki iç siyasi çalkantılar ve kaos ortamıdır. Ancak, son yirmi yılda Doğu Akdeniz'de doğal gaz sahalarının keşfedilmesi ve bölgesel çatışmalar ile birlikte DYAS sorunu daha alevlenir hale gelmiştir. Bilindiği üzere, deniz yetki alanları bağlamında ortaya çıkan sorunların devletlerin karşılıklı rızası esas olmak şartıyla, UAD veya uluslararası hakem mahkemeleri tarafından çözüme kavuşturulduğu görülmektedir. Böylece, deniz hukuku kurallarının uluslararası yargı ve hakem mahkemeleri vasıtasıyla geliştirilmekte olduğu, uluslararası yargı kuruluşlarına başvurulmaması durumunda ise uyuşmazlığın donmuş bir sorun alanı olarak kaldığı görülmektedir. Bu durum, Doğu Akdeniz havzasında olduğu gibi, gerginliklere, kutuplaşmalara ve istikrarsızlıklara sebep olmaktadır. Doğu Akdeniz'de günümüze kadar imzalanan deniz yetki alanları antlaşmaları göz önüne alınarak elde edilen verilerin analizi yapıldığında;

- a. Kıyıdaş ülkelerin olabildiğince geniş alanlar elde etmek istemesi,
- b. Kanıtlanmış enerji kaynaklarının fazla olması, kanıtlanmamış enerji kaynakları vaat etmesi,
- c. Suriye, Lübnan, Filistin ve Libya'da çatışmaların ve istikrarsız alanların bulunması

gibi durumlar küresel sermayenin ilgisini çekmektedir. Böyle bir atmosfer, bölgesel anlaşmalar ve blokların desteği kullanılması sonucunda Doğu Akdeniz'de aktör (paydaş) eksiltme eğilimini ortaya çıkartmaktadır. Kıyıdaş ülkelerden Türkiye, KKTC, GKRY, Suriye, İsrail, Mısır, Libya gibi devletler kadar AB ve NATO ile ABD, Rusya ve Çin gibi küresel aktörler de Doğu Akdeniz'de etkinliğini artırma çabasıdadırlar. Özellikle, enerji sahalarının paylaşımının büyük ekonomik boyutlara ulaşmasıyla İsrail öncülüğünde GKRY ve Mısır, petrol arama faaliyetleri için uzlaşmıştır. Türkiye ve KKTC müttefik olarak ortak hareket etmekle birlikte, GKRY ve Yunanistan'ın bu ittifakı yalnızlaştırma politikaları ve lobilerinin de etkileriyle denklem dışına çıkarma çabaları bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Doğu Akdeniz havzasındaki deniz alanlarının paylaşımında çıkan uyuşmazlıklar bölgedeki ciddi sorun alanları arasında bulunmaktadır. Bu nedenle, deniz yetki alanları uyuşmazlığının temelinde yatan sebepleri ortaya koyabilmek için çalışmanın bir sonraki bölümünde iki önemli kıyıdaş olan Türkiye ve Mısır'ın politikaları ele alınmıştır.

5. Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı Bağlamında Türkiye ve Mısır'ın Politikaları

5.1. Türkiye

Deniz hukuku açısından DYAS'a en çok etki eden faktör coğrafi faktörlerdir. Nitekim, uluslararası yargı ve hakem mahkemeleri genellikle coğrafi faktörleri ön plana alarak kararlar vermiştir. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'de en büyük coğrafi etkiye sahip bulunan Türkiye hukuken en fazla deniz yetki alanlarından yararlanması gereken devlet konumundadır. Çünkü, Türkiye, yaklaşık 1870 km ile Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip bir devlettir. Buna rağmen, Yunanistan ve GKRY, Mısır ve İsrail ile oluşturdıkları blok aracılığıyla Türkiye'nin deniz yetki alanlarını hukuka aykırı bir şekilde

sınırlandırmaya çalışmaktadır. Türkiye ise Doğu Akdeniz’deki haklarını ve menfaatlerini korumak istemektedir. Bu kapsamda, Türk Deniz Kuvvetleri 1 Nisan 2006 tarihinden bu yana Doğu Akdeniz’de Türk deniz yetki alanlarında Türkiye adına faaliyet gösteren araştırma gemilerine koruma ve destek sağlamak, diğer devletler adına faaliyet icra eden, araştırma gemileri ve sondaj platformlarının faaliyetlerini takip etmek ve gerektiğinde engel olmak, İskenderun Körfezi’nin denizden güvenliğine katkı sağlamak, Suriye’den Türkiye’ye deniz yolu ile olabilecek sızmaları engellemek gibi nedenlerle “Akdeniz Kalkanı Harekatı”nı başlatmıştır (Özgen, 2013:102).

Şekil 10. Mavi Vatan Haritası

Kaynak: Yaycı, 2023

GKRY’nin 2003 yılında Mısır ile imzaladığı MEB antlaşmasının ardından 2004 yılında tek taraflı MEB ilan ederek bu sahalarda uluslararası şirketlere petrol ve doğal gaz aranması için ruhsat vermeye başlaması sonucunda Türkiye Doğu Akdeniz’de hak ve menfaatlerini korumak adına aktif bir politika benimsemiştir. Şekil 10’da sınırları gösterilen, Türkiye Cumhuriyeti’nin Karadeniz, Akdeniz ve Ege’deki deniz yetki alanlarını kapsayan “Mavi Vatan Doktrini” devlet politikası haline getirilmiştir. Bu bağlamda, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlığı, koordineli ve etkin politikalarıyla Doğu Akdeniz’de stratejik bir rol üstlenmektedir. Türkiye, MEB’inde izinsiz araştırma yapmak isteyen gemilere önce diplomatik girişimlerle müdahale etmektedir. Diplomatik çözüme ulaşılamadığında, Türk Deniz Kuvvetleri sahada müdahalede bulunmaktadır. Ayrıca, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, hidrokarbon ve petrol araması amacıyla 2010 yılından itibaren bölgede enerji filosu teşkil etmiştir. Türkiye’nin Barbaros Hayreddin Paşa ve MTA Oruç Reis olmak üzere iki sismik ve araştırma gemisi, Fatih, Yavuz, Kanuni ve Abdülhamid Han olmak üzere dört sondaj gemisinden oluşan nitelikli ve güçlü bir enerji filosu bulunmaktadır (Turan ve Çelikoğlu, 2023:87).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Doğu Akdeniz’de araştırma maksadıyla ihaleler ilan ederek TPAO’ya ruhsat sahaları tahsis etmiştir. Ruhsat verilen sahalarda ilk olarak sismik araştırma

gemileri çalışma yürütmüştür. Ancak, sismik araştırma faaliyetleri başta GKRY ve Yunanistan tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Yunanistan, araştırma yapılan sahaların Yunan kıta sahanlığında bulunduğu ilişkin iddialarda bulunarak 2018 yılında Barbaros Hayreddin Paşa'nın ve 2020 yılında MTA Oruçreis'in araştırma faaliyetlerini engellemek için bölgeye savaş gemilerini dahi göndermiştir. 2020 yılında MTA Oruçreis'in yaptığı araştırmalarda iki devlet 1996 yılındaki Kardak Krizi'nden sonra ilk kez savaşın eşiğine gelmiştir. Fakat, Türk Deniz Kuvvetleri'nin refakat ve koruma faaliyetleri sayesinde araştırma gemilerinin çalışmaları devam etmiştir. Türkiye, Ege Denizi'ndeki Kardak Krizi'nden sonra, bu kez Doğu Akdeniz'deki krizde deniz haklarını korumaya yönelik kararlı bir tutum sergilemiştir.

Türkiye'nin Yunanistan ile zirve yapan 2020 yılındaki kriz ortamı, karşılıklı görüşmelerin başlaması ile sönümlenmiştir. Nitekim, Türkiye'nin Libya ile imzaladığı deniz yetki alanları antlaşması, Yunanistan'ın tezlerinden ödün vermesine yol açmıştır. Türkiye için hem hukuki hem de siyasi açıdan önemli bir kazanım olan bu antlaşma, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hukuki konumunu büyük ölçüde güçlendirmiştir. Bununla birlikte, Türkiye, mevcut anlaşmalara sadece hukuka dayalı olarak itiraz etmekle kalmayıp, itirazlarına hukuksal zemin yaratan bir devlet haline gelmiştir (Özkan ve Kırval, 2023: 128). Türkiye, bu antlaşma ile elde ettiği avantajlı konumu, Mısır ve diğer kıyıdaş devletlerle ilişkilerini geliştirmek ve DYAS için zemin oluşturmak amacıyla kullanmaktadır (Acer, 2019: 15). Ayrıca, Libya da Türkiye ile Akdeniz'de deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin bu anlaşmaya taraf olarak Doğu Akdeniz'deki enerji rekabetine dahil olmuştur (Parlar, 2022: 98). Türkiye, bu antlaşma ile elde etmiş olduğu avantajlı konumunu kullanarak Mısır başta olmak üzere diğer kıyıdaş devletlerle ilişkilerini geliştirmektedir. Diğer yandan, sahada daha önce sismik araştırmalarını yaptığı alanlarda sondaj gemileri ile hidrokarbon aramalarına da devam etmektedir.

5.2. Mısır

Doğal gaz ve petrol arama çalışmaları 1960'lı yıllarda başlamış olsa da, Doğu Akdeniz'in uluslararası enerji pazarındaki önemi 2000'li yıllardaki keşiflerle belirgin şekilde artmıştır. Bölgede keşfedilen doğalgaz rezervleri, Doğu Akdeniz'e önemli jeopolitik ve jeoekonomik avantajlar kazandırmıştır. 2009 yılında İsrail'in Tamar ve Leviathan sahalarında, 2011 yılında GKRY'nin Afrodite sahasında yaptığı keşifler, enerji şirketlerinin ilgisini artırmıştır. İlk keşiflerden sonra, bölge ülkelerinin lisans verdiği uluslararası şirketler yeni keşifler yapmış ve mevcut rezervleri güncellemiştir. Bu çerçevede, Doğu Akdeniz havzasında yapılan arama faaliyetlerinde bugüne kadar yapılan keşiflere ait veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Çizelge 1. Doğu Akdeniz Hidrokarbon Keşifleri

Ülke	Keşif Adı	Keşif Yılı	Lisanslı Firma	Tahmini* Gaz Kullanım Zamanı	Tahmini Miktar (milyon küp)
GKRY	<i>Aphrodite</i>	2011	Noble Energy	2029*	202
	<i>Calypso</i>	2018	Eni	2036*	276
	<i>Glaucus</i>	2019	Exxon Mobil	2039*	276
	<i>Cronos</i>	2022	Eni	Bilinmiyor	Bilinmiyor
Mısır	<i>Zohr</i>	2015	Eni	2017	1144

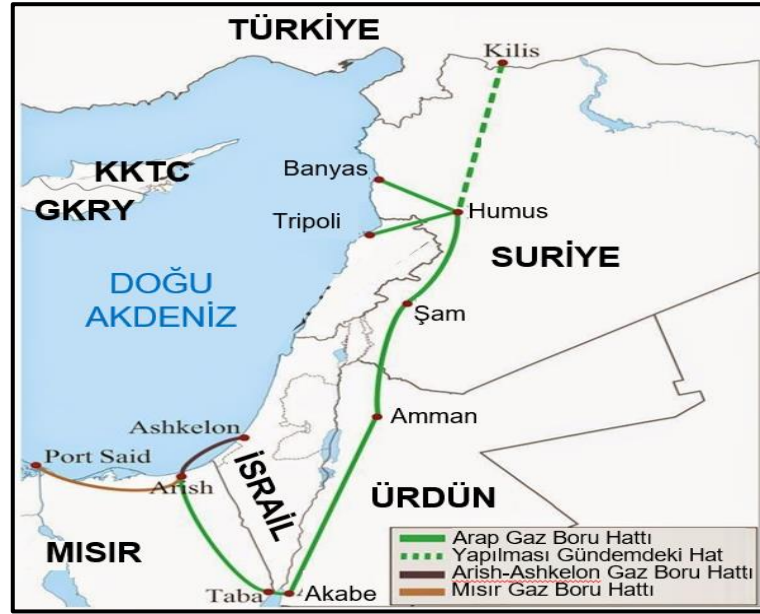
	<i>Baltim Southwest</i>	2016	Eni EGPC	2019	0,16
	<i>Raven</i>	2004	BP	2021	0,23
	<i>Bashrush</i>	2020	Eni	2025*	0,05
İsrail	<i>Leviathan</i>	2010	Chevron	Faz-1A 2020 Faz-1B 2026* Faz-2 2030*	779
	<i>Tamar</i>	Faz 1 ve 2 2009 Tamar SW 2013	Chevron	Faz-1 2013 Faz-2 2027* Tamar SW 2019	585
	<i>Karish</i>	2013	Energean	2022	0,22
	<i>Karish North</i>	2019	Energean	2023	104
	<i>Athena</i>	2022	Energean	2027*	0,05
	<i>Tanin</i>	2012	Energean	2028*	0,11

Kaynak: US EIA, 2023

İtalyan enerji şirketi ENI tarafından 2015 yılında Mısır MEB’inde *Zohr* adı verilen sahada devasa bir doğal gaz sahası keşfi yapılmıştır. Bu keşif özellikle Mısır ve Doğu Akdeniz’in uluslararası doğal gaz piyasasındaki önemini ciddi derecede artırmıştır. *Zohr* doğalgaz sahası, ilk olarak 850 milyar metre küp rezerv ile keşfedilmiş, daha sonra bu miktar 1,144 milyar metre küp olarak güncellenerek tek başına Doğu Akdeniz’in en büyük gaz sahası olmuştur (ENI, 2024). Ayrıca, Mısır, bulunduğu jeopolitik konum, enerji nakil hatları (elektrik, doğalgaz), depolama tesisi gibi barındırdığı bir takım avantajlar sayesinde günümüzde İsrail ile birlikte Doğu Akdeniz’den çıkarılan doğal gazı ihraç edebilecek önemli konumda bulunmaktadır. Mısır, GKRY’den farklı olarak geniş rezervlere, İsrail’den farklı olarak güçlü bir ihracat altyapısına sahiptir. Bu özellikleriyle Mısır, Doğu Akdeniz gazının geleceğini elinde tutan bir ülkedir (Tagliapietra, 2017: 64). Doğu Akdeniz doğal gazında kilit bir konuma sahip bulunan Mısır’a bu özelliğini kazandıran üç unsur vardır:

Birincisi, sahip olduğu geniş doğal gaz rezervleridir. Mısır, ilk olarak 1970’lerde doğal gaz üretimine başlamıştır. 2021 yılı verilerine göre, sahip olduğu 2,507 milyar metre küp doğal gaz rezerviyle dünyada on ikinci sırada yer almaktadır. Bu rezerv miktarının yaklaşık olarak %45’ini *Zohr* doğalgaz sahası oluşturmaktadır. 2018 yılı başlarında üretime başlanan doğal gaz Mısır iç pazarında kullanılmaya başlanmıştır. Mısır’ın 2021 yılındaki gaz tüketimi ise 61,9 milyar metre küp olmuştur. Nüfus artışı ve sanayide doğalgaz tüketiminin giderek artacağı göz önüne alındığında *Zohr* sahası Mısır’ın yaklaşık yirmi yıllık doğal gaz ihtiyacını karşılayabileceği öngörülmektedir. Fakat, sadece *Zohr* sahası ihracatçı ülke hedefine ulaşmak için yeterli değildir. Yanında yeni keşifler ve farklı çalışmalar gerekmektedir (Telci, 2018:375). Bu yüzden, Mısır, *Zohr* doğal gaz sahasındaki keşiflerin önemini görmüş ve ülke politikası olarak yeni bir enerji vizyonu oluşturmuştur. Bu doğrultuda kendine ait MEB’i içerisinde doğalgaz çalışmalarını hızlandırmıştır. *Baltim Southwest*, *Raven* ve *Bashrush* adı verilen üç sahada yapılan keşiflerin ardından artık Mısır enerji ithal eden ülkeler konumundan enerji ihraç eden ülkeler konumuna geçmesi adına dev adımlar atmıştır.

İkincisi, Mısır'ı Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminde önemli bir devlet konumuna getiren unsur, ülkenin bulunduğu coğrafi konumu olmuştur. Dünyanın düğüm noktalarından (*choke point*) biri olan Süveyş Kanalı'na sahip olması, Mısır'ı ne derece önemli konumda bulundurduğuna daha önce değinmiştik. Ayrıca, Mısır'ın geleceğe yönelik enerji politikalarından bir diğeri de doğal gaz ve petrol ticaretinde enerji merkezi olmasıdır. Sahip olduğu Ariş-Aşkelon ve Arap doğal gaz boru hatlarıyla stratejik önemi daha da artmaktadır. Bu anlamda söz konusu iki doğal gaz boru hattını daha detaylı incelemek faydalı olacaktır. Ariş-Aşkelon boru hattı yıllık 9 milyar metre küp kapasiteyle 2008 yılında faaliyete geçmiştir. 2011 yılında doğal gaz üretiminin azalmasıyla Mısır gaz ihraç edemeyecek duruma gelerek Sina Yarımadası'nda boru hattına yönelik saldırıları dolayısıyla gaz ihracatı durdurulmuştur. 2023 yılına gelindiğinde, Ariş-Aşkelon boru hattı düşük kapasitede de olsa gaz sevkiyatı yapmaktadır. Bu bölgede diğer önemli bir hat ise 1200 kilometre uzunluğu ve yıllık 10 milyar metre küp kapasitesiyle Arap Doğal Gaz Boru Hattı olmuştur. Mısır-Ürdün-Suriye-Lübnan'a uzanan özellikleri ile Mısır'ın doğal gaz ticaretinde merkez ülke olabilmesi için hayati bir önem taşımaktadır. Söz konusu hat 2003'te Ürdün, 2008'de Suriye ve 2009'da Lübnan'a ulaşmıştır. Bununla beraber, Sina'da gerçekleştirilen saldırılar sonucunda 2012'den beri bu boru hattının faaliyetleri durdurulmuştur. Nitekim, Sina'da güvenlik ortamı sağlanmadan Mısır'ın enerji merkezi olma hedefini gerçekleştirmesi pek mümkün görünmemektedir (Telci, 2018: 376).

Şekil 11. Ariş-Aşkelon ve Arap Doğal Gaz Boru Hatları

Kaynak: Boustros, 2018:1-5

Üçüncüsü, Mısır'ın sahip olduğu LNG tesisleri ülkeyi doğal gaz ticaretinde kilit bir aktör konumuna getirmektedir. Doğal gazı uluslararası pazara avantajlı ve uygun maliyetle ulaştırmanın yollarından biri LNG taşımacılığıdır. Vakit alan, pazarı sınırlayan ve maliyeti yüksek olan boru hatlarındansa gazı sıvılaştırarak iletmek daha avantajlıdır. Mısır, 2000'lerde doğal gaz üretimi ve ihracatında önemli aşamaya gelmiştir. 2000 ile 2009 yılları arasında coğrafi konumu ve LNG tesislerinin avantajıyla doğal gaz piyasasının önemli aktörü haline dönüşmüştür. Mısır'ın LNG tesislerinden biri Port Said Limanı yakınlarında yıllık 7,5 milyar metre küp kapasiteye sahip olan Dimyat LNG tesisidir

(Hochberg, 2014). Dimyat tesisi İspanya-Mısır Gaz Şirketi tarafından işletilmektedir. Mısır’ın Akdeniz sahilinde Süveyş Kanalı yakınlarında stratejik bir konumda bulunan bu tesis Avrupa ve Asya pazarlarına kolay erişim imkanı sunmaktadır. Diğeri ise İskenderiye yakınlarında sahip Idku tesisidir (Tagliapietra, 2017: 36). Idku, Mısır’ın LNG projeleri kapsamında devreye aldığı bir enerji tesisidir. Bu tesis iki doğal gaz sıvılaştırma ünitesinden meydana gelmekte olup yıllık 11,48 milyar metre küp kapasiteye sahiptir. İskenderiye limanına yakınlığı ve özellikle Avrupa ülkelerine doğalgaz sevkiyatı yapılmasını sağlamasından dolayı bu tesis ayrı bir öneme sahiptir.

Enerji, Mısır ile İsrail’in uzun süredir ortak hareket ettiği konulardan biridir. Fakat, 2011 yılında başlayan Arap devrimleri süreci ve Mısır’daki statükonun değişmesiyle iki ülke arasındaki anlaşmalar sekteye uğramıştır. 2011 yılından sonra Sina Yarımadası’ndaki artan terör olayları nedeniyle doğal gaz boru hattına yönelik saldırılarda artış olmuş, bu nedenle gaz sevkiyatı birçok kez durdurulmuştur. Gaz sevkiyatlarının durmasından dolayı İsrail gerekli ödemeleri yapmamıştır. Mısır 2012 yılında İsrail’in yükümlülüklerini yerine getirmediği ve ödemeleri yapmadığı gerekçesiyle gaz sevkiyatını tamamen durdurmuştur. Ortaya çıkan anlaşmazlıktan dolayı İsrail uluslararası tahkim sürecini başlatmıştır. Süreç sonunda Mısırlı enerji şirketleri İsrail endüstrisinde sebep olduğu hasarlar dolayısıyla 1,8 milyar dolarlık tazminata çarptırılmıştır (Haaretz, 2015). Ekonomik açıdan incelendiğinde, Mısır’ın İsrail için önemli bir rakip olacağı söylenebilir. Mısır, kaynaklarını geliştirmesi durumunda Avrupa ve Asya pazarına hâlihazırda bulunan ihracat altyapısıyla daha ucuza ve kolaylıkla LNG ulaştırabilecektir. Bu ekonomik rekabet antlaşma tesis edilmesine önemli bir engel teşkil etmektedir.

Doğu Akdeniz sahip olduğu ekonomik avantajların yanında birçok siyasal dezavantajlar da barındırmaktadır. Bölge ülkelerinde ekonomik darboğaz, terör tehdidi, siyasal anlaşmazlıklar, askeri darbeler ve rejim değişiklikleri gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu doğrultuda bahsedilen sorun alanlarına karşı Mısır ile GKRY ve Yunanistan, üçlü bir ittifak arayışına gitmiştir. Bu ülkeler ilk olarak 2014 yılında Kahire’de bir araya gelerek Kahire Deklarasyonu’nu yayımlamıştır. Deklarasyonun amacı enerji, bölge güvenliği ve ekonomi alanlarında iş birliği içinde olunması ve karşılıklı çıkarların korunmasıdır (Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, 2014). İkinci kez, 2015 yılında Lefkoşa’da toplanan üçlü ittifak Kahire Deklarasyonu’nu genişleterek MEB’lerin genişletilmesi kararı almış ve bu sefer Lefkoşa Deklarasyonu yayımlamıştır (Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, 2015). Mısır, GKRY, Yunanistan ve İsrail ile yakın ilişkiler tesis ederek ve Türkiye karşıtı bir blok oluşturma girişiminde bulunmuştur.

Mısır ve GKRY arasında ikili iş birliği de ön plana çıkmıştır. Şöyle ki, iki ülke 2014 yılında Akdeniz’de ortak bölgede hidrokarbon kaynaklarının güçlendirilmesine dair bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşma ile iki ülkenin Akdeniz’deki sınırlarının belirlenmesine yönelik gelecekte doğabilecek anlaşmazlıkların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Ardından bu defa iki ülke arasında 2015 yılında Karşılıklı Anlayış Memorandumu imzalanmıştır. 2014 ve 2015 yılında Mısır’ın GKRY ve Yunanistan ile yürüttüğü yakın iş birliği, Türkiye karşıtı blok olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada askeri darbenin ardından meşruiyet arayışı içerisindeki Sisi, gerginlik yaşadığı Türkiye ile ilişkileri normalleştirmek yerine GKRY ve Yunanistan ile iyi ilişkiler içinde olmayı tercih etmiştir.

14 Ocak 2019 tarihinde Mısır’ın ev sahipliğinde başkent Kahire’de toplanan ülkeler, doğalgaz sektöründe OPEC benzeri bir enerji karteli olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu’nu (*EastMed*) kurmuştur.

Türkiye, KKTC ve Lübnan'ın dışlandığı bu oluşumda Mısır, İsrail, Yunanistan, GKRY, Filistin, Ürdün ve İtalya kurucu ülkeler arasında yer almıştır. Türkiye, paylaşım eşit yapılmadığı sürece bu forumun başarısızlığa mahkûm olduğunu savunmaktadır. Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin 27 Kasım 2019 tarihinde Kıta Sahranlığı ve MEB sınırlarını belirleyen bir anlaşma imzalaması, Mısır ve Yunanistan'ın enerji politikalarını zora sokmuştur. Mısır, Türkiye ile olan ilişkilerinin kopma noktasına geldiği bir dönemde bile ABD ve Batı'nın gücü arkasında olmasına rağmen, Yunanistan'ın Sevilla haritası ile iddia ettiği Rodos ve Meis bölgesini kapsayacak bir MEB sınırlaması yapmaktan kaçınmıştır. Bir başka deyişle, Türkiye ve Mısır, ilişkilerin en kötü olduğu dönemde dahi Türkiye'nin deklare ettiği MEB ile kendi için öngördüğü MEB arasında bir çakışma yaratmamıştır. Bu noktada, Mısır ülke çıkarlarını ön plana çıkaran pragmatik bir politika izlemiştir.

6. Sonuç ve Öneriler

Doğu Akdeniz havzası, tarihsel süreç içerisinde bulunduğu konum itibarıyla birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bölgesel anlamda stratejik öneme sahip olmuştur. Hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesi ile birlikte Doğu Akdeniz'in önemi daha da artmıştır. Nitekim, Doğu Akdeniz'de son yirmi yılda keşfedilen doğalgaz kaynakları bölgeye jeopolitik riskler de getirmiştir. Bu riskler genel manada yerel, bölgesel ve küresel olarak sınıflandırılabilir. Bu risklere neden olan aktörler, rekabet ve iş birliği zemininde birbirlerini kısa, orta ve uzun vadede etkileyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Burada çok taraflı uyuşmazlıklar ve bunlara verilen tepkiler önemlidir. Karşılıklı tepkiler rekabetçi bir ortam yaratmış ve bu durum çıkar çatışmalarına dayalı karşıtlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Türkiye, jeostratejik konumu nedeniyle dünyanın önemli devletleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Avrupa, Asya, kuzeybatı ve kuzeydoğu ülkeleri ve Orta Doğu'yu ilgilendiren herhangi bir uluslararası anlaşmazlık veya krizde kilit rol oynama potansiyeline sahiptir. Üç kıtayı bağlayan ve enerji koridorları üzerinde olan Türkiye'nin önemi uluslararası arenada da kabul gören bir gerçektir. Ancak, Türkiye, kendi siyasi coğrafyası ve dış politika parametreleri paralelinde yürütülen uzun vadeli bir denizcilik stratejisi belirleyememiştir (Özkan ve Kırval, 2023: 119). Bu nedenle, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de güvenliğini sağlaması zaman içerisinde bir zorunluluk haline gelmiştir. Böylece, Türkiye, uluslararası hukuka uygun, diyalog ve iş birliğine açık bir diplomasi yürütmektedir. Bununla beraber, Akdeniz havzasında hak ve menfaatlerinin korunması için dönemin konjonktürel yapısından da dolayı sahip olduğu donanması ile gambot diplomasisi (Cable, 2016:11-15) yürütmektedir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de son yirmi yılda yapıldığı gibi bir oldu bitti (*fait accompli*) ile karşılaşması durumunda gelecek dönemlerde de gambot diplomasisi uygulayabilir. Ayrıca, Doğu Akdeniz'de yeniden Türkiye'yi saf dışı bırakmayı hedefleyen boru hattı projeleri üretilmesi durumunda geçiş güzergâhlarında sondaj çalışması yapması gerekebilir.

Mısır'da ise, Mursi'nin iktidardan indirilmesinden sonra, Sisi döneminde Türkiye ve Mısır arasındaki ikili ilişkilerin neredeyse kopma noktasına gelmesinin ardından 2021 yılında ikili ilişkilerin normalleşeceğini söylemek rasyonel olmayan bir iddiadan öteye geçmesi mümkün değildi. Yine aynı dönemde ikili ilişkilerin düşmanca seviyeye ulaşmasına ramak kala Türkiye ve Mısır arasında Doğu Akdeniz'de DYAS gibi makro bir uyuşmazlık alanında ilerleme kaydedilebileceğini söylemek akıldışı

bir düşünce olarak kalmaktaydı. Ancak, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerinin neredeyse koptuğu bir dönem içinde yaşananların dikkatlice ele alınarak irdelenmesi gereken birkaç nokta bulunmaktadır:

Diplomatik ilişkilerin koptuğu dönemlerde, Türkiye ile Mısır arasındaki ekonomik ilişkiler aynı ölçüde etkilenmemiştir. Ekonomik ilişkilerin miktarında bir düşüş yaşanmasına rağmen, ticari faaliyetler devam etmiştir. Mısır, Türk yatırımcılara çeşitli yaptırımlar uygulayarak kısıtlamalarda bulunmasına rağmen, yine de ekonomik ilişkilerin kopmasını engellemiştir. Nitekim, iki ülke arasında 2005 yılında imzalanan “Serbest Ticaret Anlaşması” yürürlükte kalmıştır. Mısırlı yetkililer, ticari ilişkilerle siyasi ilişkilerin ayrı tutulması gerektiğini de vurgulamıştır (Akgün ve Gündoğar, 2014:6).

Doğu Akdeniz’de DYAS konusunda Mısır, Türkiye’nin anlaşmazlık yaşadığı Yunanistan ile 10 Ağustos 2020 tarihinde Batı arabuluculuğunda MEB Antlaşması imzalamıştır. Ancak, Mısır, Türkiye ile ilişkilerin düşmanca tanımlanabilecek düzeyde olduğu bir dönemde olmasına rağmen, Yunanistan’ın Sevilla haritası ile iddia ettiği Kerpe, Rodos ve Meis bölgesini kapsayacak bir sınırlama yapmaktan kaçınmıştır. Bu noktada Mısır ülke çıkarlarını ön plana çıkaran oldukça pragmatik bir politika izlemiştir. Türkiye ve Mısır ilişkilerinin neredeyse koptuğu dönemde dahi Türkiye’nin deklare ettiği MEB ile kendi için öngördüğü MEB arasında çakışma yaratmamıştır. Yunanistan ile imzaladığı MEB Antlaşmasında Türkiye’nin MEB’i ile çakışan bölgeler de mevcuttur. Ancak, çakışan bölgeler Mısır’ın deniz bölgesinde değildir. Mısır, Yunanistan’ın adalara tam yetki verilmesi tezinden saparak paylaşımı 9/11 oranında Mısır lehine düzenlemiştir. Böyle bir durum, Türkiye’nin elini güçlendirmiştir.

Mısır’ın geçmişte ya tamamen Batı ya da Doğu ekseninde politikalar izlediği görülmektedir. Bloklar arasında geçiş yaptığı dönemlerde, Mısır’ın genellikle zarar gördüğü dikkat çekmektedir. Mısır Cumhurbaşkanı Sisi, her ne kadar başta Körfez ülkeleri olmak üzere ABD, İsrail ve Batılı ülkelerin desteği ile devlet yönetimini ele alarak meşruiyetini sağlasa da, son beş yılda politik, askeri, ekonomik ve enformatik konularda oldukça dengeli politikalar izlediği görülmektedir. Örneğin, askeri harcamalar konusunda her zaman olduğu gibi ABD, Almanya ve Fransa gibi ülkelerin yanı sıra Çin ve Rusya’dan da silah tedariki yapmaktadır. Yine ekonomik konularda ABD ve Batılı ülkelerle ilişkilerde bulunurken, aynı zamanda BRICS ülkeleri ile iyi ilişkiler de yürütülmektedir. Bu bağlamda, ekonomik, askeri ve diplomatik unsurları geniş bir alana yayarak dengeli politikalar üretmektedir.

Hem Mısır hem de Türkiye, çok kutuplu yeni dünya düzeninde ayakları sağlam yere basan bir konum arayışındadır. Bu minvalde Mısır’ın Doğu Akdeniz’de karşılıklı hak ve çıkarların büyük oranda örtüştüğü Türkiye ile stratejik düzeyde ilişkiler tesis etmesi, son zamanlarda izlediği dengeleme politikası ile örtüşmektedir. Ayrıca, Doğu Akdeniz’de rasyonel bir sonuca erişmek amacıyla doğru politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’nin izleyebileceği yol haritasına yönelik değerlendirmeler aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

Türkiye ve Mısır ilişkilerinin normalleşme süreci içerisinde olmasına rağmen geçmiş dönemde ve günümüzde iki ülke arasındaki asıl sorun karşılıklı güven olmuştur. Tarihsel süreçte ikili ilişkilere bakıldığında, çıkan bir kriz ortamında yapılan ilk hamle büyükelçilerin istenmeyen adam (*persona non grata*) ilan edilerek diplomatik ilişkilerin düşürülmesi olmuştur. Uluslararası ilişkilerde, etkin bir kamu diplomasisi üreten ve ilişkilerin güven ortamını sağlayan diplomatik kanallar olmuştur. Uluslararası alanda devletler iğne deliği metaforu olarak adlandırılan diplomatik kanalları daima açık tutmaktadır.

Devletler, aralarında sorun yaşamaları durumunda diplomasi sayesinde açık tuttıkları o küçük iğne deliğinden geçiş yaparak bir köprü tesis etmektedir. Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerde de ne olursa olsun diplomatik kanallar çıkan herhangi bir kriz ortamında açık tutulması gerekmektedir. Diplomatik ilişkileri düşürmek veya kesmek en son tercih olmalıdır.

Doğu Akdeniz’de önemli ölçüde doğalgaz ve petrol rezervleri keşfedilmiştir. Keşfedilmemiş önemli rezervlerin de bulunduğu ifade edilmektedir. Ancak, hidrokarbon sahalarının tespiti için sismik araştırma ve derin su sondajı yapılması, keşfedilen kaynağın çıkartılması ve en önemlisi bu kaynağın dünya pazarlarına nakledilmesi oldukça maliyetlidir. Nitekim, devletler kadar söz sahibi hale gelen çok uluslu şirketler kendi aralarında çeşitli konsorsiyumlar oluşturarak yüksek maliyetlerin altından kalkabilmektedir. Ülkelerin MEB’lerinde yapılan bu faaliyetler için çok uluslu şirketler, ülkelere yüksek faturalar çıkartmaktadır. Örnek verilecek olursa Exxon Mobile, ENI gibi şirketler tek bir derin su sondajı için yaklaşık 30 milyon ABD doları hesap kesmektedir. İlave olarak, keşif yapılan sahada hisse sahibi de olmaktadır. Türkiye, TPAO bünyesinde oluşturduğu araştırma ve sondaj filosu ile Karadeniz’de 710 milyar metre küp doğalgaz keşfi yapmış ve keşfettiği doğal gazı 20 Nisan 2023 tarihinde Sakarya Gaz Sahası bölgesinden anakarasında Filyos tesisine ulaştırmıştır. Aynı zamanda, yabancı bir şirketle çalışmayarak tek başına gaz sahasının tüm rezervine sahip olabilmektedir. Bu çalışmalar sayesinde enerji filolarında görev alan personel ciddi derecede tecrübe sahibi olmuştur. Diğer taraftan, Mısır MEB’inde son olarak 1150 milyar metre küp olarak güncellenen *Zohr* gaz sahasında İtalyan ENI şirketi lisans hakkına sahip olmuş ve saha içindeki rezervlerde payı olmuştur. Burada ENI lisanslandırma çalışmaları yürüttüğü için Mısır sismik araştırma ve sondaj konusunda bir kazanım elde edememektedir.

Filistin Sorunu, hem Mısır hem de Türkiye’yi ilgilendiren önemli bir konu olmuştur. İki ülke Filistin Sorunu’nda bazen aynı bazen de karşıt cephelerde yer almıştır. Karşıt cephelerde bulunduğu dönemlerde ilişkiler olumsuz etkilenmiştir. Bu noktada Türkiye’nin iyi bir ayırım yapması gereklidir. Nitekim, Türkiye tarafından davası konusunda desteklenen Filistin, Türkiye karşıtı bir blok olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu’na destek vermiştir. Bu bağlamda, Türkiye karşılaştığı sorunları iyi kategorilere ayırmalı ve bir sorunun diğeri ile ilişkilendirilmesine mani olarak devlet çıkarlarına dayalı politikalar üretmelidir. Türkiye ile Mısır ilişkilerinin mevcut durumu göz önüne alındığında, etkin, süreklilik sağlayan ve çok yönlü politikalar izlenmesi durumunda Doğu Akdeniz’de DYAS bağlamında Türkiye ve Mısır’ın karşılıklı çıkarlarını koruyacak ve kalıcı barış tesis edecek olası bir sınırlandırma antlaşmasının akdedilmesinin mümkün olabileceği, ayrıca böyle bir antlaşmanın iki ülke ilişkilerinin stratejik düzeye erişmesinde önemli bir sacayağı olabileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Mısır arasında deniz yetki alanı sınırlandırma anlaşması yapmak için sadece deniz hukuku argümanlarına dayalı müzakereler yürütmek yeterli olmayabilir. Bununla birlikte, deniz hukukuna göre, Mısır için deniz yetki alanları genişliği bakımından en fazla kazançlı çıkacağı durum, Türkiye ile sınırlandırma antlaşması yapması olarak gözükmektedir. Ancak, Mısır, GKRY ve Yunanistan ile MEB antlaşmaları imzalamıştır. Mısır’ın Türkiye yerine GKRY ile sınırlandırma yapmasından yaklaşık 11,500 km², Yunanistan ile sınırlama yapmasından yaklaşık 15,000 km² deniz yetki alanı kaybı söz konusu olmuştur. Bu nedenle, sorunu çözüme ulaştıracak kapsamlı ve derinden temeller oluşturacak teşvik edici önerilerle Mısır’la masaya oturulmalıdır. Şöyle ki, Türkiye’nin TPAO bünyesinde nitelikli ve tecrübe sahibi sismik araştırma ve sondaj filosu vardır. MEB sınırlandırma

antlaşmasına ek olarak içerisinde Türkiye’nin araştırma ve sondaj filosu ile Mısır’a daha az yük getirecek, daha ekonomik araştırma ve sondaj yapılması teklifleri ile gidilmelidir. Yine bu filonun Mısır MEB’inde, belirlenen bir sürede veya sondaj kuyusu sayısına ulaşılmasının ardından Mısır’ın kendi personelinin TPAO’nun enerji filosundaki çalışmalara katılımı ile Mısır’ın personelini yetiştirilmesini sağlayacak teknik işbirliği antlaşması da önerilmelidir. Özetle, Mısır’ı Türkiye ile deniz yetki alanı antlaşması imzalanmasına yakınlıktır için özendirici öneriler üretilmelidir.

Referanslar/References

- Acer Y. ve Şimşek S.Ş. (2020). İsrail-Lübnan Deniz Sınırı Antlaşması, *SETA*, Sayı 379, 1-17.
- Acer, Y. (2019). Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı. *SETA Analysis*, No 301, 7-15.
- Acer, Y. (2021). *Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Akgün, M. ve Gündoğar, S.S. (2014). Mısır Türkiye İlişkilerinde Daha İyi Bir Geleceğe Doğru, *TESEV*, İstanbul.
- Avcı, H.İ. (2021). *Doğu Akdeniz’de Enerji Sorununun Bölgesel Güvenlik Ortamına Etkilerinin Analizi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boutros, E. (2018). Natural Gas in East-Mediterranean Basin–Changing the Energy Landscape. *Energy Paper–Situation Analysis*. Doha.
- Braudel, F. (2002). *Memory and the Mediterranean*. New York: Vintage.
- Cable, J. (2016). *Gunboat Diplomacy, 1919-79: Political Applications of Limited Naval Force*. Springer. doi: 10.1007/978-1-349-08917-8
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Fahmy, W. (2020). The conundrum of delimitation of maritime boundaries in the Eastern Mediterranean: The Greece-Egypt agreement in the face of Turkey-Libya agreement. *Pro Justitia: Ηλεκτρονική Επετηρίδα Νομικής Σχολής ΑΠΘ*, 3(3), 109-137.
- Güçyetmez, F. (2021). Doğu Akdeniz’de Güç-Denge ve Güvenlik. T.Arı ve M. H. Caşın. (Ed.), *Doğu Akdeniz Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası iç.* (67-94), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Gürel, A., Mullen, F., Tzimitras, H. (2013). *The Cyprus hydrocarbons issue: Context, positions and future scenarios*. Oslo: Peace Research Institute Oslo (PRIO).
- Highet, K. (1993). The use of geophysical factors in the delimitation of maritime boundaries. *International Maritime Boundaries*, 1, 163-202.
- Hochberg, M. (2014). *Egypt’s Least Option for Addressing Energy Trouble*, Middle East Institute.
- Kuran, S. (2021). *Uluslararası Deniz Hukuku* (7.baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Özgen, C. (2013). Doğu Akdeniz’de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı, *Akademik Orta Doğu Dergisi*, 8(1), 101-114.
- Özkan, A. (2020). Türkiye-Mısır İlişkileri. Yürür, P., Tüysüzöğlu, G. ve Özkan, A. (Ed.), *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye’nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika Siyaseti*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özkan, A., ve Kırval, L. (2023). Continuity of Maritime Disputes in Turkish Foreign Policy in Retrospect. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1-19. doi: 10.33458/uidergisi.1284168
- Parlar, D. S. (2022). Doğu Akdeniz Enerji Rekabetinde Libya. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 87-111.
- Poulos, S. E. (2023). Water masses of the Mediterranean Sea and Black Sea: an Overview. *Water*, 15(18), 3194. doi: 10.3390/w15183194.
- Pipes, D. (1990). *Greater Syria: The History of an Ambition*. Oxford University Press on Demand.
- Scovazzi, T. (2000). *The Evolution of International Law of The Sea: New Issues, New Challenges*. Lahey: Hague Academy of International Law. doi: 10.1016/0964-5691(94)90053-1
- Tagliapietra, S. (2017). *Enerji Doğu Akdeniz’de İstikrarı Şekillendirici Bir Faktör Olabilir Mi?*, (Ed. Feyzi Özcan) İstanbul: İyi Düşün Yayınları.

- Tanaka, Y. (2015). *The international Law of the Sea*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/9781009025393
- Tekinalp, O. (2019). *Stratejiye Giriş ve Deniz Stratejisi*, İstanbul: Doruk Yayınları.
- Telci, İ. N. (2018). *Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası: Dönüşüm Arayışından Meşruiyet Çıkmazına*. İstanbul: SETA Kitapları.
- Telci, İ. N. (2020). Türkiye'nin Mısır Politikası 2019. Duran, B., İnät, K. ve Caner M. (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2019*, SETA.
- Turan, İ. ve Çelikoğlu, Ş. (2023). *Enerji Güvenliği Açısından Sakarya Gaz Sahası*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Turhan A. (2016). Doğu Akdeniz ve Karadeniz'de Meydana Gelen Jeopolitik Kırılmalar ve Türkiye Jeopolitiği, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 19-25.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşılması sorunu ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1-70.
- Yaycı, C. (2023). *Mavi Vatan: "Bir Harita ve Bir Doktrin Kitabı" Türkiye'nin Denizlerdeki Misak-ı Milli'si*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi. doi: 10.26650/B/SS25.2022.01
- Yıldız, D. (2008). *Akdeniz'in Doğusu (Tarihi Geçmişi, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından)*, İstanbul: Bizim Yayınlar Kitabevi.
- Yıldız, D. ve Yaşar, D. (2012). *Doğu Akdeniz'de Küresel Satranç*, İstanbul: Truva Yayınları.
- Yürür, P. (2016). Yakın Geçmiş Perspektifinden Türkiye'nin Komşu Siyasetine Kısa Bir Bakış. Pınar Yürür ve Arda Özkan (Ed.), *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye'nin Komşu Siyaseti*, Ankara: Detay Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- Aljazeera (2023, 11 January). *Egyptian pound has lost half of its value since March*, 12 Kasım 2024 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/11/egyptian-pound-has-lost-half-of-its-value-since-march> adresinden alındı.
- Anadolu Ajansı (2024, 4 Eylül). *Mısır Cumhurbaşkanı Sisi: Ziyaretim iki ülke arasındaki köklü ilişkilerin çok daha gelişeceğinin göstergesi*. 12 Kasım 2024 tarihinde *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/misir-cumhurbaskani-sisi-ziyaretim-iki-ulke-arasindaki-koklu-iliskilerin-cok-daha-geliseceginin-gostergesi/3321311> adresinden alındı.
- Arab Center Washington DC (2022, 7 Eylül). *An Update on the Lebanon-Israel Border Dispute*. 12 Kasım 2024 tarihinde *Arab Center Washington DC*. <https://arabcenterdc.org/resource/an-update-on-the-lebanon-israel-border-dispute/> adresinden alındı.
- Arbitration (1977). *Case concerning the delimitation of the continental shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic*. Reports of International Arbitral Awards. Vol. XVIII. https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf.
- BBC (2023, 28 Şubat). *Mısır Dışişleri Bakanı Şükrü 10 yıl sonra Türkiye'de: Normalleşme süreci hızlanacak mı?*. 12 Kasım 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/cglj3x0kv94o> adresinden alındı.
- Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, 2024 Review of Maritime Transport, 28 Şubat 2025 tarihinde https://unctad.org/system/files/official-document/rmt2024_en.pdf adresinden alındı.
- Çavuşoğlu, M. (2021, 12 Mart). *Mısır-Türkiye ilişkileri - Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'ndan açıklama: Diplomatik düzeyde temaslarımız başladı*. 12 Kasım 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56371942> adresinden alındı.
- Dendias, N. (2020, 6 Ağustos). *Statement of the Minister of Foreign Affairs, Nikos Dendias, following the signing of the agreement on the delimitation of EEZ between Greece and Egypt*. 12 Kasım 2024 tarihinde [mfa.gr](https://www.mfa.gr/missionsabroad/en/egypt-en/news/statement-of-the-minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-following-the-signing-of-the-agreement-on-the-delimitation-of-eez-between-greece-and-egypt-cairo-august-2020.html). <https://www.mfa.gr/missionsabroad/en/egypt-en/news/statement-of-the-minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-following-the-signing-of-the-agreement-on-the-delimitation-of-eez-between-greece-and-egypt-cairo-august-2020.html> adresinden alındı.
- ENI (2024). *Zohr, the giant oil field in Egypt's offshore*. 12 Kasım 2024 tarihinde *ENI*, <https://www.eni.com/en-IT/actions/global-activities/egypt/zohr.html> adresinden alındı.
- EIA (2023). *Eastern Mediterranean Energy*. 12 Kasım 2024 tarihinde *EIA*, https://www.eia.gov/international/content/analysis/regions_of_interest/Eastern_Mediterranean/pdf/eastern-mediterranean.pdf adresinden alındı.
- Egypt Presidency Official Website (2023, 29 Mayıs). *President El-Sisi Speaks with Turkish President Erdoğan*. 12 Kasım

- tarhinde <https://www.presidency.eg/en/%D9%82%D8%B3%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AE%D8%A8%D8%A7%D8%B1/%D8%A3%D8%AE%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D8%B1%D8%A6%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9/news2952023-1/> adresinden alındı.
- Ekathimerini (2020, 10 Ekim). *Egypt ratifies maritime deal with Greece*. 1 Ekim 2024 tarihinde *Ekathimerini*. <https://www.ekathimerini.com/news/257942/egypt-ratifies-maritime-deal-with-greece/> adresinden alındı.
- Euro News (2022, 28 Kasım). *Erdoğan-Sisi görüşmesi sonrasında diplomatik kanallar açılmaya başladı: Büyükelçi atanabilir*. 13 Kasım 2024 tarihinde <https://tr.euronews.com/2022/11/28/erdogan-sisi-gorusmesi-sonrasinda-diplomatik-kanallar-acilmaya-basladi-buyukelci-atanabili> adresinden alındı.
- Haaretz (2015, 9 December). *Israel Won't Forgo Its \$1.8b Billion Compensation Over Egyptian Gas Dispute*, 09 Aralık 2015 tarihinde <https://www.haaretz.com/israel-news/business/2015-12-09/ty-article/israel-wont-forgo-its-1-8-billion-compensation-from-egypt/0000017f-f01d-dc28-a17f-fc3f56880000> adresinden alındı.
- ICJ (1969). *North Sea Continental Shelf*, Judgement, ICJ Reports. <https://www.icj-cij.org/case/52>.
- International Hydrographic Organization. (1953). *Limits of oceans and seas No. 23*. 1 Ekim 2024 tarihinde <https://epic.awi.de/id/eprint/29772/1/IHO1953a.pdf> adresinden alındı.
- Manoli, K. (2020). *Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών*. [Ηλεκτρονικό] 19 Ağustos 2023 tarihinde https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/kypros/7135288_giati-i-symfonia-israil-libanoy-apotelei-prokrima-gia-tin adresinden alındı.
- Pompeo M. R. (2020, 20 Ekim). *Framework Agreement for Israel-Lebanon Maritime Discussions*, 6 Ekim 2024 tarihinde <https://lb.usembassy.gov/framework-agreement-for-israel-lebanon-maritime-discussions/> adresinden alındı.
- Sovereignlimits (2007). *Cyprus-Lebanon*. 10 Aralık 2024 tarihinde <https://sovereignlimits.com/boundaries/cyprus-lebanon-maritime> adresinden alındı.
- Şen, S. M. (2023, 1 Haziran). *Türkiye’nin Kahire Maslahatgüzarı Büyükelçi Şen: Erdoğan ile Sisi 6 ay içinde görüşebilir*. 6 Ekim 2024 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiyenin-kahire-maslahatguzari-buyukelci-sen-erdogan-ile-sisi-6-ay-icinde-gorusebilir-42277273> adresinden alındı.
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı. (2021, 6 Mayıs). *Türkiye-Mısır İstikşafı İstisareleri Hk. Ortak Açıklama*. 6 Ekim 2024 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-misir-istiksafti-istisareleri-hk-ortak-aciklama.tr.mfa> adresinden alındı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (2024, 4 Eylül). *Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile düzenlediği ortak basın toplantısında konuştu*. 6 Ekim 2024 tarihinde <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-misir-cumhurbaskani-sisi-ile-duzenledigi-ortak-basin-toplantısında-konustu> adresinden alındı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı (2022, 20 Kasım). *Cumhurbaşkanı Erdoğan Katar’da*. 6 Ekim 2024 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/141745/cumhurbaskani-erdogan-katar-da> adresinden alındı.
- UN Delimitation Treaties Infobase (2003). *Agreement between The Republic of Cyprus and The Arab Republic of Egypt on The Delimitation of The Exclusive Economic Zone*. 6 Ekim 2024 tarihinde <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf> adresinden alındı.
- UN Delimitation Treaties Infobase (2004). *Law to Provide for the Proclamation of the Exclusive Economic Zone by the Republic of Cyprus*. 6 Ekim 2024 tarihinde https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_eez_proclamation.pdf adresinden alındı.
- UN Treaty Collection (UNTC) (2010). *Agreement Between the Government of the State of Israel and the Government of the Republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone*. 6 Ekim 2024 tarihinde <https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=08000002802d12b7> adresinden alındı.
- UN Treaty Collection (UNTC) (2019). *Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean*. 6 Ekim 2024 tarihinde [https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/Turkey_11122019_\(HC\)_MoU_Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf](https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/Turkey_11122019_(HC)_MoU_Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf) adresinden alındı.

- UN Treaty Collection (UNTC) (2020). *Agreement Between The Government of the Arab Republic of Egypt and The Government of the Hellenic Republic on The Delimitation of the Exclusive Economic Zone between the two countries*. 11 Kasım 2024 tarihinde <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/GRCEGY.pdf> adresinden alındı.
- UN Treaty Collection (UNTC) (2020). *Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General*, 3 Aralık 2024 tarihinde <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/071/59/pdf/n2007159.pdf> adresinden alındı.
- US Energy Information Administration (2013). *Eastern Mediterranean Region*. 13 Kasım 2024 tarihinde https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/Eastern_Mediterranean adresinden alındı.
- US Geological Survey (2010). *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province*. 06 Ekim 2024 tarihinde <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf> adresinden alındı.
- Yiallourides, C. (2020, 25 Ağustos). *Part I: Some Observations on the Agreement between Greece and Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone*. Ejiltalk. 06 Ekim 2024 tarihinde <https://www.ejiltalk.org/18969-2/> adresinden alındı.
- Yunanistan Dışişleri Bakanlığı (2014, 9 Kasım). *Egypt-Greece-Cyprus Trilateral Summit Cairo Declaration*. 1 Ekim 2024 tarihinde <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/kahire-denews-announcements/egypt-greece-cyprus-trilateral-summit-cairo-declaration.html> adresinden alındı.
- Yunanistan Dışişleri Bakanlığı (2015, 30 Nisan). *Cyprus-Egypt-Greece, 2nd Trilateral Summit Nicosia Declaration*. 1 Ekim 2024 tarihinde <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/news-announcements/cyprusegyptgreece-2nd-trilateral-summit-nicosia-declaration-29-april-2015.html> alındı.